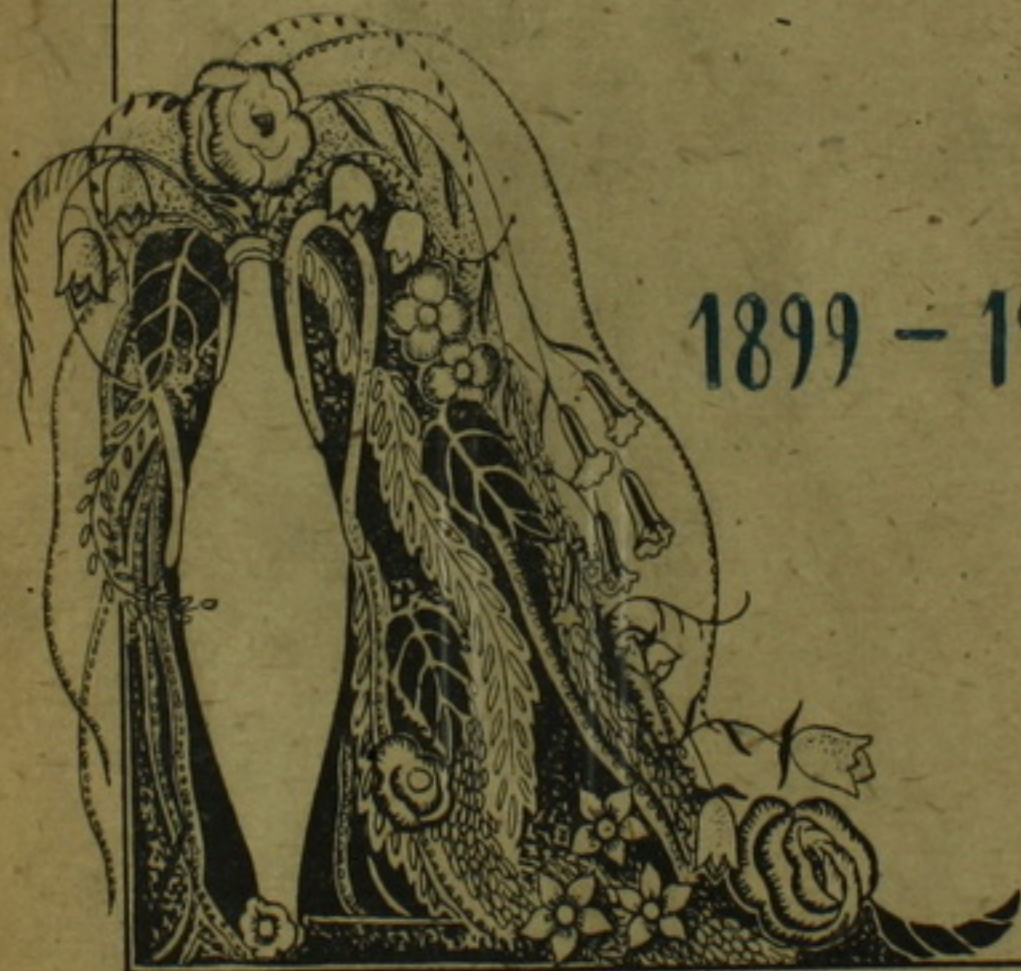

ՄԻՍԵՈՆ ԲԱԲԻՅԱՆ

ԲԱՆԱՍԵՆԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1899 - 1924

PA
24454

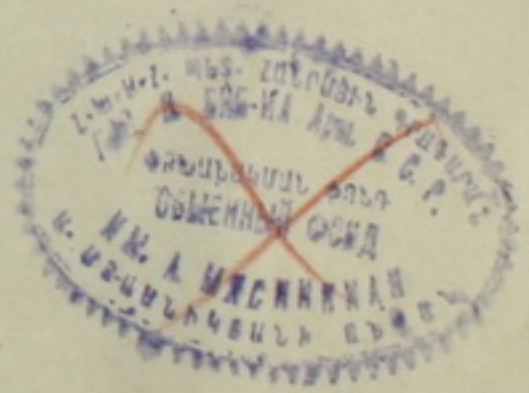
ՍԻՄ. ԲԱԲԻՅԱՆ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

1899—1924

A $\frac{\pi}{2}$ 24242

ՍԻՄ. ՀԱՄԱԼԹԱՆԻ ԽՄԻԱԳՐՈՒԹՅԱՄԻ ՈՒՆԵՐԱԾԱԿԱՆՈՎ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ՅԱԼԹԱՅԻ ԿԵՆԴՐՈՆԱԿԱՆ ԶՈՐԵԼՅԱՆԱԿԱՆ ՀԱՆՁՆԱԹՂՈՎԻ

ԲՈՒԿՎ

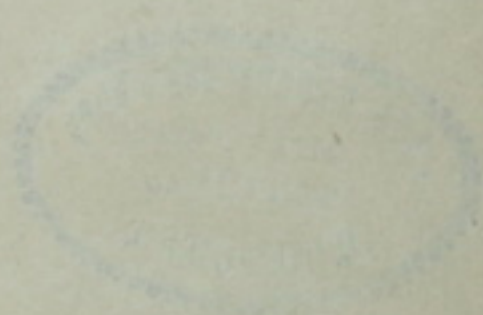
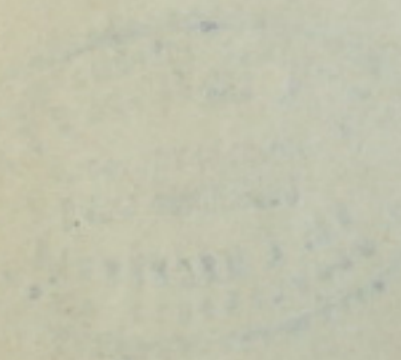
1924

1891-1892

REPORT OF THE

1891-1892

REPORT OF THE

REPORT OF THE
1891

ՍԻՄ. ՀԱՄԱԼՅԱՆ

«ԾԱՆՈԹ ԱՆԾԱՆՈՒԸ»

ՀԱՄԱՌՈՏ ԱԿՆԱՐԿ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԱԿՏ

ՄԱՐԿՆԵՐԻ ԱՆՎՈՐՈՒՄԻ ԱՆՎՈՐՈՒՄԻ

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ ԱԿՏ

(ՀԱՄԱՐՈՒՄՆ ԸԿՆԱՐԿ)

Չնայած իր քսանհինգամյա բավականին բեղմնավոր ու արդյունավետ գրական գործունեությունը, Սիմ. Բաբելյանը գրեթե անձանոթ անուն է մեր ընթերցող հասարակության լայն շրջանների համար. ավելին կասեմ՝ նույնիսկ մեր գրականագետների յեվ գրականության պատմագիրների համար նա յեղել է մինչև՛ ռուսամենայով դեպքում վոչ ավելի, քան մի «ձանոթ անձանոթ»։ Այդ, առաջին հայացքից միանգամայն անհասկանալի ու առնվազն տարորինակ յերեվույթը ունի իր բնական պատճառները։ Ամենից առաջ դա բացատրվում է նրանով, Վոր Սիմ. Բաբելյանը գաղութահայ բանաստեղծ է, ծնված, ապրած յեվ իր գրական գործունեության ամբողջ ժամանակաշրջանը անցկացրած գաղութում յեվ այն ել մի այնպիսի հետամնաց, ոտարացած, այլասեռված, հայկական կուլտուրական, գրական-հասարակական ու զեղարվեստական կյանքից ու միջավայրից միանգամայն խզված, կտրված գաղութում, վորպիսին է Ղրիմը։ Իր 25-ամյա գրական գործունեության ընթացքում Սիմ. Բաբելյանը հնարավորություն չի ունեցել յերեվան գալու ընթերցող հասարակության ու գրականագետների դատարանի առաջ իր ստեղծագործության ամփոփ պատկերով. նրա բանաստեղծությունները ցրված են միքանի տասնյակ պարբերականների մեջ, սկսած Տիգրան Նազարյանի «Տարագ»-ից, ուր մեր բանաստեղծը տպագրվել է առաջին անգամ 1899 թվին, յեվ վերջացրած Սիմֆերոպոլի «Կոմունայի Չանգ»-ով, վորի ժրջան աշխատակիցն էր նա 1921—22 թվերին։ Ճիշտ է, մեր բանաստեղծին հաջողվել է հրատարակել իր յերկերի մի փոքրիկ մասը յերկու լզար գրքույկներով («բանաստեղծություններ», Ս. Պետերբուրգ 1904 թ. յեվ «ակկորդներ», Ալեք-պոլ, 1911 թ.), վորոնց մասին յեղել են մեր պարբերական մամուլի մեջ արտահայտվողներ, սակայն այդ բրոշյուրները անգոր են յեղել, անշուշտ, տալու բանաստեղծի գրական ամփոփ ու լրիվ դիմագիծը յեվ մոռացվել են շուտով։

Սրանք են, ընդհանուր առմամբ, Սիմ. Բաբելյանի «ժանոթ անժանոթ» մնալու այսպես ասած արտաքին, ակնբախ ու բնական պատճառները: Սակայն գլխավորը, հիմնականը, եականը դրանում չի կայանում: Հիմնականը այն է, վոր Սիմ. Բաբելյանը վոչ միայն իր կյանքի ու գործունեություն արտաքին, որյեկտիվ պայմաններով խզված է յեղել հայկական կուլտուրայից, կյանքից, այլևս, վոր անհամեմատ ավելի նշանակալից է, իր ստեղծագործության ամբողջ եյությունամբ, բնույթով, նյութով յեվ նույնիսկ արտաքին - ֆորմալ կոդով գրեթե վոչ մի առնչություն չունի իր ժամանակակից հայկական գրականության, նրա ընդհանուր վոգու, նրա ապրումների, նրա տրադիցիաների հետ: Համարձակություն եմ ստանձնում պնդելու, վոր Սիմ. Բաբելյանը իր ամբողջ ստեղծագործության եյությունամբ ազգային բանաստեղծ չէ, իր ստեղծագործության յեվ վոչ մի կոդով չի հարում մեր ազգային բանաստեղծության վորյեվե ճյուղին, չի պատկանում մեր ազգային գրականության վոչ մի ուղղության, վոչ մի շկոտին: Սիմ. Բաբելյանը հայ բանաստեղծ է իր ստեղծագործության լեզվով միայն, յեվ անշուշտ, այն ապրումներով, զգացումներով, հույզերով, վոր լինելով համամարդկային, հատուկ են, անշուշտ, յեվ հային ու արտահայտված նրա լեզվով: Մեր մինչ—հոկտեմբերյան գրականությանը հատուկ խտացրած-ազգային (չասենք ազգայնական) բնույթը միանգամայն խորթ է Սիմ. Բաբելյանին-նրա ստեղծագործությանը: Այդ հանգամանքը բացատրվում է, անշուշտ, վոչ թե մեր բանաստեղծի անհատական հատկություններով ու ապրումներով (գուցե այդ տեսակետից նա վոչ պակաս ազգային է, քան մեր ազգային բանաստեղծներից ազգայնագույնը), այլ լոկ այն որյեկտիվ սոցիալ-տնտեսական ու քաղաքական-հասարակական պայմաններով, վորոնց մեջ անընդհատ ապրել ու գործել է մեր բանաստեղծը: Կարելի յեր մի քանի ցայտուն որինակներով ապացուցել, վոր հակառակ պայմաններում ապրած ու սնված բանաստեղծները, չնայած, վոր ոչ մի ձեվական, արտաքին (իմա լեզվական) առնչություն չունեն հայկական գրականության հետ, անհամեմատ ավելի հայկական, ազգային են իրենց ստեղծագործության եյությունամբ

(Մարիետտա Շահինյան), այն ինչ մաքուր ու գեղեցիկ հայերենով գրող յեվ ամբողջ վոդով դեպի հայկականը ձգտող բանաստեղծները, շրջապատի անհաղթելի ու հրամայողական պահանջների որենքով՝ դառնում են վոչ ազգային (Վոնոփրիոս Անոփյան)։ Չեմ խորասուզվում այս չափազանց հետաքրքրական յեվ ուշագրավ հարցի մեջ-դա դուրս և իմ նպատակից. շեշտում եմ այդ միանգամայն ուշագրավ յերեվույթը, լուի այնչափ, վորչափ դա անհրաժեշտ և Սիմ. Բարիյանի ըստեղծագործության ընդհանուր բնութագրի տեսակետից, այլ յեվ նրա անծանոթ մնալու բացատրության համար։

Սիմ. Բարիյանը իր ստեղծագործության ամենաեական կողմերով ամենից առաջ բնության տաղանդավոր յերգիչ և այդ տեսակետից նա միանգամայն ուրույն ու պատվավոր տեղ ունի գրավելու հայկական գրականության մեջ, վոր, ի դեպ ասած, այնքան աղքատ և բնության յերգերով։ Մեր գրականությունը, սկսած Աբովյանից մինչեվ ներկա դարի առաջին տասնամյակը, յեղել և գլխավորապես քաղաքացիական յեվ այն ել, աննշան բացառությամբ, ազգայնական-քաղաքացիական գրականություն յեվ, իբրեւ այդպիսին, գրեթե բոլորովին չի գրադվել բնությամբ, նրա ներկերով ու հովերով, նրա հնչյուններով ու բուրմունքով. բացառություններ կան, անշուշտ, յեվ գուցե խոշոր ու արժեքավոր բացառություններ (հիշենք թեկուզ Միրաքյանի «Լալվարի վորսը», Թումանյանի «Անուշը» յեվ այլն). սակայն խոսքս ընդհանուր, բնորոշ գծերի մասին և յեվ վոչ բացառությունների։ Վերջին տասնամյակներում (խոսքս մինչ — հոկտեմբերյան հեղափոխության մասին և) այդ համայնապարփակ ազգային-քաղաքացիական ընթացքին միանում և անհատական ու անհատապաշտական հոսանքը, վոր, դրսեվորելով հայ մտավորականության ներքին հույզերի ու ապրումների աշխարհը, հրապարակ և բերում յերկու խոշորագույն քնարերգականներ՝ Իսահակյան ու Տերյան։ Սիմ. Բարիյանը, միանգամայն ազատ մնալով, ինչպես արդեն ասացի, մեր գրականության առաջին, ամենահիմնական ու եական ազգային-քաղաքացիական ու ազգայնական տարրից, արձագանքել և, յեվ այն ել գգալի չափերով, նրա յերկրորդ բնորոշ տարրին, վորը, սակայն, բնորոշ

ե առհասարակ այդ շրջանի մտավորականութեան համար: Ուզում եմ ասել, վոր այստեղ չի կարելի յենթադրել անպայման հայկ. գրականութեան ազդեցութիւնը, թեյեմ պետք է համաձայնեմ, վոր Սիմ. Բաբիջանի քնարերգութեան վրայ երբեմն զգալի յե՛րսահակյանի ազդեցութիւնը:

Սակայն, դառնանք Սիմ. Բաբիջանի քնարի ամենաուժեղ, ամենահնչուն ու ամենաբնորոշ լարերին— բնութեան յերգերին: Դեռեւս 1904 թվին լույս տեսած բանաստեղծութիւնների փոքրիկ հավաքածուն կազմված էր կիսովին բնութեան յերգերից յեմ միանգամայն իրավացի էյին քննադատները, շեշտելով հենց այդ հատվածների արժեքն ու արժանիքները: Արդեն իսկ այդ գրքույկից, այսինքն սրանից ուղիղ յերկու տասնամյակ առաջ, պարզ էր, վոր Սիմ. Բաբիջանի հարազատ տարերքը բնութիւնն է իր գունեղ պատկերների անսպառ հարստութեամբ, իր քաղցրաշունչ մեղեդիների անվերջ յերաժշտութեամբ: Այդ ճշմարտութիւնը յես առիթ ունեցա շեշտելու 1911 թվին լույս տեսած «Ակկորդներ» գրքույկի առթիւ, ուր հեղինակը, դժբախտաբար, շատ սահմանափակ տեղ էր հատկացրել բնութեան բուրավետ ծոցից կորչող հյութիչ ու տպավորիչ կտավներին: Նույնը կրկնում եմ ու շեշտում այսօր, յերբ ինձ վիճակվում է ներկայացնել հայ ընթերցող հասարակութեան լայն շրջաններին մեր «ժանոթ անձանոթ» վաստակավոր հորեւյարին: Այո, Սիմ. Բաբիջանը ամենից առաջ ու ամենից ավելի բնութեան յերգիչ է, զգայուն, տաղանդավոր ու ինքնատիպ թարգման բնութեան յերգերի ու նվագների. դրանումն է նրա ուրույն տեղը հայ բանաստեղծութեան մեջ, դրանումն է ամենից առաջ նրա արժեքը հայ գրականութեան համար: Ե՛րշտ է, Սիմ. Բաբիջանը գլխավորապես Ղրիմի բնութեան յերգիչ է, այն չքննադ ու հոգեթով բնութեան, վոր յերգել են ժամանակին Պուշկինն ու Միցկևիչի, վոր անմահացրել է իր կտավների վրա Այվազովսկիյ, վոր այնչափ նշույթ է մատակարարել Ե. Մահտեսյանին ու Կ. Բոգայեմսկուն. սակայն այդ հանգամանքը ամենեւին չի նվաստացնում Սիմ. Բաբիջանի ստեղծագործութեան արժեքը. նախ՝ Ղրիմի բնութիւնը ըստինքյան այնչափ հարուստ է ու բազմակողմանի, վոր վերացնում է միանգամայն միօրինակութեան ու միապաղաղութեան փտանդը յեմ ապա՝ բնութիւնը Բաբիջանի բանաստեղծութիւնների մեջ

չի կրում շեշտված տեղական, լոկալ բնույթ, թե-
յեւ վերցված է Ղրիմի բնության գանձարանից։
Արժենքավորելով ու գնահատելով մեր բանաստեղ-
ծին նախ յեւ առաջ իբրեւ բնության յերգչի,
մենք այս հորելյանական ժողովածվի խոշոր մա-
սը նվիրել ենք նրա ստեղծագործության հենց այդ
հիմնական ճյուղին (տես. «Բնության գրքից» շարքը,
«Ճամբիս» շարքի մեծագույն մասը, «Ղրիմի ուրվագը-
ծեր» շարքը յեւ նորավարտ «Անիծված կղզին» պոեմի
հատվածները)։

Բնության ծոցից քաղած յերգերի մեծագույն մասը,
ինչպես տեսնում ե ընթերցողը, նվիրված են ծովին։ Սիմ.
Բաբիյանը ծովի սիրահար է, նա, կարելի չե ասել, բա-
նաստեղծ-մարինիստ է յեւ իբրեւ այդպիսին չունի իր
մրցակիցը մեր գրականության մեջ։ Ծովը նրա համար
ապրում է իր ուրույն, յեռացող ու բազմակողմանի
կյանքով։ Այդ տեսակետից չափազանց բնորոշ են «Փո-
թորկից առաջ» (5), «Ծովի վիշտը» (22), «Ալիքի յեր-
գը», (31), «Ալիքի մահը» (32) յեւ մի շարք այլ հատ-
վածներ, վոր կազմում են ի մի հավաքած, մի սքանչելի
ծովային սիմֆոնիա-պակասում են նկարչի ներկակալը
ու յերաժշտի հնչյունները։

Սակայն վոչ պակաս զորեղ ու ազդեցիկ լարեր
ունի մեր բանաստեղծի քնարը բնության յեւ մյուս
բազմազան ու բազմայերանգ տարրերի համար՝— Պե-
րեկոպի լայնածավալ դաշտերի, Ղրիմի «սեզ ու հպարտ»
լեռների, աշնանային տաղտուկ անձրեվի, մայիսյան
խաղաղ գիշերի յեւ այլն։

Սիմ. Բաբիյանի, իբր յեւ բնության յերգչի համար,
առանձնապես բնորոշ է «Բնության հետ» (19) բանաս-
տեղծությունը, վոր կարելի է ընդունել իբրեւ եպիգը-
րաֆ նրա ամբողջ ստեղծագործությանը.—

Ինձ գարնան հըզոր յերգն է արթնացնում,

Վրբանիս ճեղքից նայում ե արփին.

Յես ի՞մ ույժերով վոտքի յեմ կանգնում,

Յես ըզգում եմ ինձ նոր կյանքի ճամբին։

Այսպես է յերգում հիասքանչ՝ բնության հետ
արթնացող ու կազդուրվող բանաստեղծը, վոր գեռ նոր
«հիվանդ, զորալույծ» պառկած եր վրանում։

*
*
*

Սակայն վոչ միայն բնության յերգիչ է Սիմ. Բա-
բիյանը։ Իր բազմազար քնարի ամենահնչուն լարերը

իր բանաստեղծական հարուստ ներկակալի ամենագու-
 նեղ ներկերը բնությանը նվիրելով հանդերձ, նա գի-
 տե լողալ յեւ այլ ծովերում, բարձրանալ ուրիշ գա-
 գաթներ, դրսեվորել բազմազան ապրումներ ու հույզեր:
 ձիշտ ե, այստեղ արդեն մենք հազիվ թե կարողանանք
 գտնել նույն ինքնուրույնութունը, նույն թափը, նույն
 հարստութունը: Իր քնարչերգական հատվածների մեջ
 նա զգալիորեն ազդված է ժամանակակից խոշոր հայ
 յեւ ուս բանաստեղծներից, մանավանդ այս վերջին-
 ներից. ժամանակակից մտավորականի բնորոշ ապրում-
 ներին, հույզերին ու անուրջներին, հաճախ նայել նրա
 մելամաղձոտ հոգեմտությանը իր տուրքն է տվել յեւ
 մեր բանաստեղծը: Այս շարքի բանաստեղծութուննե-
 րից առանձնապես արժանի յեն ուշադրության «Սիմ-
 վոնների գրքից», «Վիշտ, ցնորք, յերազ» յեւ մասամբ
 «Առանձին եջեր» ընդհանուր խորագիրը կրող քերթ-
 վածները: Առաջին շարքը, վոր կրում է իր վրա XX
 դարի ուսական բանաստեղծության մեջ այնչափ բար-
 գավաճած սիմբոլիստական ուղղության վորոշ կնիքը,
 զերծ չի միեւնույն ժամանակ ինքնուրույն գծերից յեւ իր
 պատկերավորությամբ ու խորությամբ արժանի յեւ վո-
 րոշ տեղ գրավելու մեր նորագույն բանաստեղծության
 վոչ եւ այնքան հարուստ եջերում: Առանձնապես հա-
 ջող են այդ շարքից «Աշնան թախիժի տաճարը մը-
 տա» յեւ մանավանդ՝ «Պալատը, վորտեղ», ուր չափա-
 զանց ցայտունորեն դրսեվորում են այն ժամանակա-
 շրջանի մտավորականության տարտամ վիճակն ու
 հոռի ապրումները: Նույն այդ տեսակետից շատ բնո-
 րոշ է նայել հետեւյալ «Վիշտ, ցնորք, յերազ» շարքը,
 վոր լիովին համակերպվելով այն պահու քնարերգու-
 թյան, ուս թե հայ ընդհանուր վոգուն, ունի, սա-
 կայն, յեւ իր ուրույն գծերը, թափն ու արտահայտու-
 թյունը: Յես առիթ ունեցա արդեն շեշտելու այն ազ-
 դեցությունները, վոր անխուսափելիորեն պետք է կը-
 րեր յեւ անկասկած կրել է Սիմ. Բարեյանը իր ժա-
 մանակակից ուս յեւ հայ խոշոր բանաստեղծներից:
 Այստեղ անհրաժեշտ եմ համարում ավելացնել դրան
 միայն այնքանը, վոր մեր նորագույն բանաստեղծու-
 թյան ամենախոշոր աստղը—Վ. Տերյանը, վորի ազդե-
 ցությունից զերծ չէ մեր վերջին 15 տարվա բանաս-
 տեղծներից կատարելապես վոչ մեկը (եւ չխոսած նրա
 արձագանք Արմ. Տիգրանյանի, Լեյլիի, Մազմանյանի,
 Խանլարյանի, սկզբնական Չարենցի ու առաջի շրջա-

նի Աշտուհու մասին), համարյա աննկատելի յե անցել մեր բանաստեղծի համար, գուցե այն պարզ պատճառով, վոր Տերյանի գրական ասպարեզ դուրս գալուց— Բարիյանը արդեն կազմակերպված, իր ուրույն դեմքը բընորոշած բանաստեղծ եր: Ահա ինչու ըստ նյութի, բովանդակութեան, ապրումների, հույզերի միանգամայն «տերյանական» բանաստեղծութիւնների այն ընթարձակ շարքում մենք հազիվ թե հանդիպենք մի հատված, վոր իր վրա կրեր Տերյանի ազդեցութիւնը. Բարիյանը, այստեղ միանգամայն ինքնուրույն ե իր արտահայտութիւններով, իր պատկերներով, վոճով ու թափով:

Անչափ հաջող ե «Մենակութիւնը», վոր այդ նյութին նվիրված բազմաթիվ բանաստեղծութիւնների մեջ (բոլոր լեզուներով) ունի իր արժանի տեղը:

Այն քնարերգական շարքերի բնորոշ նյութը, ինչպես արդեն ասացի, տարտամ հոռետեսութիւնն ե, մենութիւնը, վիշտն ու ցավը, վորոնց անողոք ճիրանների մեջ դեգերում ե պոետը: Այդ հուսահատական ապրումները իրենց զազաթնակետին են հասնում „Doloroso“ յեվ «Գնահ, նի ստ ափին» հատվածների մեջ, վոր անչափ հմայիչ են իրենց բանաստեղծական արժանիքներով, սակայն չափազանց ծանր են իրենց անհուն հոռետեսական վոգով:

* * *

Բնութեան ու նրա գունեղ բարիքների տաղանդավոր յերգիչը, իր ժամանակի մտավորականութեան հուզական աշխարհի, նրա ապրումների, ցնորքների ու մանավանդ վշտի ու մենութեան վարպետ թարգմանը վոչ պակաս հմուտ ե յեվ այն յերգերում, վոր հնչեցնում ե նրա քնարի սիրո լարը: Անհատի ներքին, հուզական աշխարհի ամենազորեղ հույզերից մեկը— սերը պատվավոր տեղ ե գրավում Սիմ. Բարիյանի ստեղծագործութեան մեջ: Արիւն աստիճանի դյութիչ ու բնորոշ ե այդ տեսակետից սույն ժողովածվի հենց առաջին բանաստեղծութիւնը, վոր թիյեվ գետեղված ե «Բնութեան գրքից» շարքի մեջ, սակայն կարող ե բընորոշել այն խոշոր տեղն ու դերը, վոր բռնում ե բանաստեղծի ներքին աշխարհում ու նրա ստեղծագործութեան մեջ սերը: Սակայն այդ սերը բազմաթիվ մեծ ու փոքր բանաստեղծների ու «վտանավորչիների» անընդհատ, դարերի ընթացքում հոլոված ու խոնարհած մանր

անհատական, գծուծ յեւ հաճախ կրքին հոմանիշ «սերը»
չե, այլ այն հուժկու, տիեզերական ուժը, վորով հա-
մակված ե համայն բնությունը, վոր ինչպես ասում ե
բանաստեղծը, «ընդգրկել ե յեւ ցամաք, յեւ ծով»,
վոր բանաստեղծին ասում ե «Տիեզերքն ամբողջ յերգ
ե քեզ համար»: Աորքա՞ն հեռու յե այդ սերը թե համ-
սունյան «աստծու պատժից» յեւ թե մեր նորագույն մի
քանի «պրոլետ» բանաստեղծների «կոնք»-ային կուլ-
տից...

Ճիշտ ե, այն 18 բանաստեղծությունների մեջ,
վոր պարփակված են «Սիրո պարը» շարքում, յերբեմն
հնչում են կրքոտ յելլելիքներ, սակայն նրանք անգոր
են նսեմացնելու ընդհանուր տպավորությունը յեւ ա-
ռաջ բերելու հակա-գեղարվեստական զգացում, վոր այն-
քան հաճախ ե տեղի ունենում մեր մի քանի բանաս-
տեղծների «սիրային» եջերը թերթիս:

* * *

Աշխատավորական մոտիվները շատ համեստ տեղ
են գրավում Սիմ. Բաբիյանի ստեղծագործության մեջ:
Յեւ դա միանգամայն հասկանալի յե ու բնական ար-
դեն այն ընդհանուր բնութագրից, վոր յես աշխատե-
ցի տալ մեր բանաստեղծին, նրա ներքին խառնված-
քից, վոր իր հորթին, արգասիք ե վորոշ սոցյալ-տնտե-
սական ու քաղաքական- հասարակական պայմանների,
վորոնց մեջ ապրել ու սնվել, դաստիարակվել ե բա-
նաստեղծը: Ավելին կասեմ, վոչ միայն աշխատավորա-
կան մոտիվները, այլ յեւ ավելի լայն—քաղաքացիական
մոտիվները գրեթե յերբեք չեն հաջողվել Սիմ. Բաբի-
յանին, թեյեւ այդպիսիները արտահայտելու, նրանց
արձագանքելու փորձեր նա շատ ե արել. մեծ մասամբ
այդորինակ հատվածները յեղել են բռնադրոսիկ, ար-
հեստական, գեղարվեստորեն թույլ ու անարժեք: Վո-
ղովածուի մեջ տեղ-տեղ պատահող այդորինակ հատ-
վածները, վոր ընտրված են հաջողների թվից, կարող
են համոզել ընթերցողին մեր գնահատության ճշտու-
թյան մեջ:

Բոլորովին այլ գնահատման են արժանի այն յեո-
թը հատվածը, վոր գետեղված են «Աշխատանքի յեր-
գեր» շարքում յեւ վոր մենք վերցրել ենք բանաստեղ-
ծի 1922 թվին «Կոմմունայի Զանդ» պարբերականի մեջ
տպված նույնանուն շարքից: Այստեղ մենք արդեն չենք
պատահում մատնանշած արհեստականությունը, մտա-

ծածնութիւնը. այստեղ պատկերները թարմ են, զգացումները՝ անկեղծ ու բնական, արտահայտութիւնը՝ գեղարվեստական: Հաջող են մանավանդ «Մարբնի յերգը» յեզ «Ներձակուհին», այլևի «Աշխատանքը», ուր բնութիւնն ու սիրո յերգիչը «արդարացնում է կյանքը» աշխատանքով, նրանից դուրս զուր է համարում «վայելքի պալատ գտնելը», որհնում է աշխատանքը—

Նըրանով միայն մարդն է յերջանիկ:

* * *

Յերկու խոսք էլ Սիմ. Բարիյանի բանաստեղծութիւնները լեզվի ու նրանց տեխնիկայի, արտաքին-ձեւական կողմի մասին: Կարելի է պնդել առանց վարանումների, վոր այդ տեսակետներից Սիմ. Բարիյանը մեր բանաստեղծների շարքում միանգամայն իրավունք ունի գրավելու առաջնակարգ տեղերից մեկը: Պետք է ասել, վոր մեր հին, նոր ու նորագույն բանաստեղծները, ամենաչնչին բացառութեամբ չափազանց անուշադիր են դեպի իրենց աշխատութիւնների լեզուն, այլևի բանաստեղծական ստեղծագործութեան արտաքին ձեւական պահանջներն ու որենքները: Նույնիսկ մեր խոշոր, առաջնակարգ բանաստեղծներից շատերը գերծչեն այդ խոշոր պակասութիւններից, ել չխոսած յերկար շարք յերկրորդ կարգի բանաստեղծների մասին, վոր իրենց գրական գործունեութեան ամբողջ ընթացքում զբաղվել են մեր գեղեցիկ, հարուստ ու հնչյուն լեզվի աղավաղումով յեզ միջնադարի ժամանակ միանգամայն անտես են արել բանաստեղծական ստեղծագործութեան ամենահիմնական ֆորմալ պահանջները: Այդ բացասական ու միանգամայն անհանդուրժելի սովորութիւնը ժառանգել են, դժբախտաբար, յեզ մեր այսորվա յերիտասարդ, պրոլետ-բանաստեղծները, վոր, չնչին բացառութեամբ, աղավաղում են լեզուն անիմաստ ու անպետք ոտարարութիւններով ու անտանելիորեն շինծու բառակազմութեամբ (որինակ, Ալադանի «Հրաշխապոեզիա»-ն), այլևի ամեն կերպ շարշարում են բանաստեղծական տեխնիկան, հաճախ իսպառ զրկելով այն յերաժշտականութեան ու ռիթմի ամենահիմնական պահանջներից: Ահա ինչու մենք անհրաժեշտ ենք համարում շեշտել Սիմ. Բարիյանի խոշոր առավելութիւններն ու արժանիքներն այդ տեսակետից. նրա մաքուր, հարուստ, գեղեցիկ ու միջնադարի ժամանակ պարզ լեզուն, նրա բանաստեղծութիւնների

կոկիկ կառուցվածքը, հանգերի հարստութիւնը ու համաչափութեան յերաժշտականութիւնը, նրա մտապատկերների գունեղութիւնն ու անբռնազրոսկութիւնը միանգամայն յարժանի յեն գնահատման. ուստիայ նոր բանաստեղծներից միայն Վահան Տերյանը իր մի յերկու տաղանդավոր հետեւորդներով, ապա Վնուփրիոս Անուփյանը կարող են մրցել Բաբիյանի հետ. իսկ արեւմտահայ բանաստեղծներից նա դրականորեն տարբերվում է իր լեզվի պարզութեամբ ու վոլորածո դարձվածքների յեւ շինծու բառերի բացակայութեամբ: Անսրխալական չե, անշուշտ, մեր բանաստեղծը ու ընթերցողը յերեւի կպատահի յերբեմնի պատահական սայթաքումների ու տեղ—տեղ անախորժ պրոզայիզմների, սակայն ընդհանուր առմամբ լեզվի ու տեխնիկայի տեսակետից Սիմ. Բաբիյանը միանգամայն արժեքավոր ու որինակելի յե մեր բանաստեղծութեան մեջ:

* * *

Սիմ. Բաբիյանի ընտիր յերկերի սույն հորեյանական ժողովածուն մենք անհրաժեշտ ենք համարել լեցնել միմիայն նրա ինքնուրույն բանաստեղծութիւններով, վոր բնորոշ են իրա ստեղծագործութեան համար: Սակայն անհրաժեշտ ենք համարում շեշտել, վոր նրա 25-ամյա գրական գործունեյութեան ակտիվի մեջ վոչ պակաս արժեքավոր տեղ են գրավում նրա բազմաքանակ ու անչափ հաջող թարգմանութիւնների յերկար շարք ոտարագգի հեղինակներից: Սիմ. Բաբիյանը թարգմանել է—Մ. Գորկիյ («Մակար Չուդրա» առանձին գրքույկով), Լ. Անդրեյեւ («Անդունդը»), Պուշկին, Հայնե, Լերմոնտով («Հաջի-Աբրեկ» պոեման ու բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ), Մետերլինկ («Տենտաժիլի մահը»), Բլոկ («Չունե դիմակ»), Բրյուսով, Բալմոնտ, Բալտրուշայտիս, Բունին, Ակուբատեր, Նեժդանով յեւ այլն: Այդ բոլոր աշխատութիւնների մեջ մեր բանաստեղծը յերեւման է գալիս իբրեւ հմուտ թարգմանիչ, վոր քաջ ծանոթ է գրականութեան, բազմակողմանիորեն ուսումնասիրել է այն ու կարողանում է տալ ընթերցողին թարգմանված հեղինակի ամբողջ վոգին, նրա զեղումների հարազատ արտահայտութիւնը, նրա ստեղծագործութեան ուրույն թափը: Առանձնապես հաջող են Սիմ. Բաբիյանի թարգմանութիւնները մի շարք նորագույն ուսւ բանաստեղծներից (Բլոկ,

Բրյուսով, Բալտրուշայտիս, Ել'սներ): Արժեր, անշուշտ,
հրատարակել մեր հորեյարի թարգմանութիւնների
ստվար ժողովածուն:

Ահա ընդհանուր առմամբ, Սիմ. Բարիյանի գրա-
կան 25-ամյա գործունեւթյան ընութագիրը, վորչափ
վոր դա մեզ հաջողվեց:

Պետք է հուսալ, վոր այս համեստ ժողովածուն
հնարավոր կդարձնի մեր ընթերցող հասարակության
լայն շրջանների ծանոթութիւնը այդ մինչեւ որս գրե-
թե միանգամայն անծանոթ մնացած բանաստեղծի հետ,
վոր ունի, անշուշտ, իր ուրույն տեղը մեր գրականու-
թյան մեջ:

Սիմֆերոպոլ (Ղրիմ)

15 ապրիլի 1924 թ.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is mirrored and difficult to decipher but appears to contain several lines of prose.

Main body of handwritten text on the page, consisting of approximately 20 lines of cursive script. The text is mostly illegible due to fading and bleed-through.

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ԳՐԲԻՑ

* * *

Թե սյուլքն ե թնցնում դաշտի դալարով,—
Յես լտում եմ յերգ՝ տոգորված սիրով:

Թե այլակն տախն խոսք ե փափսում,—
Յե՛ս վսեմ սիրո գաղտնիքն եմ լտում:

Սե՛րն ե ընդգրկել յե՛վ ցամաք, յե՛վ ծով,
Վառել պոետին իր դյուլթիչ բոցով:

Յեվ կրրկնում ե միշտ նրան սերն անմար.
«Տիյեզե՛րքն ամբողջ յերգ ե քեզ համար»...

ՄԱՅԻՍՅԱՆ ԳԻՇԵՐԻՆ

Հորիզոնից յերկինք սահեց

Պարզ լուսին.

Թեքվեց թմրած առվի վրա

Ուռենին:

Շուրջըս խաղաղ, շուրջըս անդորր

Ու լռիկ,

Միայն յերբեմն մնց եր կենում

Մեղմ հովիկ:

Մնջիկ նստած անուշաբույր

Պարտիզում

Մինչ ուշ գիշեր ականջ դրի

Անկշտում

Վոնց բընությունն երկնքի հետ

Ներդաշնակ

Յերգեց սիրո խորհրդավոր

Մի նըվագ...

ԾՈՎԻ ՎՐԱ ԳԻՇԵՐՈՎ

Յես ուշ գիշերին զարթեցի նավում...

Լուռ ե խցի մեջ.

Լոկ պտուտակի խուլ զարկն ե լսվում

Անդուլ ու անվերջ:

Գըլուխս վերցրի յեվ պատուհանից

Նայում եմ ծովին,

Յեվ չեմ կշտանում վեհ տեսարանից

Յես ամենեվին.—

Մութ նավի կողքին ալիքներն այնտեղ

Գալիս են գընում,

Իսկ նավից հեռի ծովը փառահեղ

Հանգիստ ե առնում:

Կապույտ բարձունքում Հրատը վոսկեշուք

Ու հեղ լուսընկան

Գիշերն են հսկում յերկու անշշուկ

Պահակի նման:

Իսկ աստղերն, իրենց վոսկին թափելով,

Լուռ՝ սեր են շնչում,

Յեվ այս գերագույն շուքը դիտելով

Քունըս ե փախչում...

ԾՈՎՆ ԱՇՈՒՆՔԻՆ

Արագընթաց,
Նոթեր կիտած
Ամպեր յելան կամարում.
Քամի՛ն արագ,
Շընչաց վայրա՛գ,
Քըշեց նըրանց անդադրում:

Իսկ ծովն՝ անդուլ՝
Ցասկոտ ու խուլ
Կռիվն ե մըղում դարավոր,—
Կոծում յեզերք,
Յերգում որհներգ,
Միշտ «իգապանժ, փառավոր...

ՓՈԹՈՐԿԻՑ ԱՌԱՋ

Ուժգնո՛ւմ ե գոռոզ շառաչը ծովի.
Կիտվում են ամպեր, արագ թանձրանում.
Կարմիր ու կանաչ լույսերը նավի
Մերթ ցած են գալիս ու մերթ բարձրանում:

Թնդում ե հրպարտ յերգը կոծանքի
Ալիքահատի բաց, ազատ կողմում:
Մի ինչ վոր ձայներ զարթած ցասմունքի
Լավում են համառ, թա՛փ առնող հողմում:

Յեվ հետըզհետե ընթո՛ստ, ե՛լ ըմբոստ
Փրփուր են ժայթքում ալիքներն ավին:
Փոթորիկն՝ ահե՛ղ ու վորոտընդոստ՝
Ազատ յելք կրտա շուտով իր թափին...

ՀԱՆԳԱԾ ԳՅՈՒՂԸ

Այս գալա՛ր հովտում, այս հա՛ղթ լեռան տակ
Գյուղը՝ կենսալի՛ մի՛ որում մնջեց.
Հափլեզ հուրն անխնա ամե՛ն ինչ ջնջեց,
Յեւ գյուղը դարձավ տխուր փլատակ:

Հիմա այս վայրում՝ ամայի՛, անտե՛ր,
Մի սրտածմլի՛կ անդորր ե տիրում:
Հողը ծաղիկներ ե՛լ չի արտադրում—
Բսցնում ե տատասկ ու վտիտ խոտեր:

Յեւ աղբյուր, առու, ուր երանավետ
Յերգե՛ր են հնչել հայ աղջիկների,—
Ուր ո՛ւխտն ե կապվել սիրահարների,—
Աչքաթող յեղած՝ լռել են հավետ:

Հալիս ե, կիզվում իմ լքված վոզին.
Վոչի՛նչ կենդանի... Մողե՛սն ե միայն
Քարերի տակից դուրս սողում անձայն,
Անհագ քնքշանում կեսորվա շոգին:

Գիշերն ել՝ անհույս՝ սեւ բուն ե կանչում,
Նայում ավերին ապուշ հայացքով.
Մերթ՝ խորհրդավոր ու շեշտ թռիչքով,
Զիղջն ե անշուղ մութի մեջ կորչում...

ԱՆՁՐԵՎԸ

Սահեց շղթան արծաթափայլ ամպերի,
Տեսավ վայրեր ապառաժուտ, անբերրի.
Վոլորվելով նայեց նրանց դարդասուգ
Յեւ լա՛ց յեղավ, թափեց առատ արտասուք:

Յերբ ծածկույթից ազատվեցին բարձունքներ,
Շողշողացին բյուրեղի պես արցունքներ.
Վայրը նայեց խոր բերկբանքից լիացած,
Արծիմն անցավ, վայրին նայեց հիացած:

Մեղմ ցոլքերով հրաժեշտ տալով ժայռերին,
Արփին՝ շիկնած՝ հըպեց յերկրի ծայրերին.
Ամբողջ գիշեր ապշած դիտեց լուսնկան՝
Ինչպես շիթերն առկայծելով վայր ընկան...

Որը վառվեց... Ջրկա մի հե՛տք ամպերի:
Լուռ են վայրերն՝ արեվակեզ, անբերրի.
Սոժոռվելով, վեր են նայում դարդասուգ,
Թե յե՛րբ կըգա կենդանաձիր արտասուք...

ԳԻՇԵՐԻ ՇԵՄՔԻՆ

Վերջալույսի մահվան ժամին Արուսյակն արդեն
Արցունքի պես հատակ ցուքով փայլում է անթարթ.
Կանչում է մութ ըստվերներին, վոր շուտով զարթեն—
Մըտնեն ձորեր, ուր մեծ գիշերն իջնում է հրպարտ:

Մութն իր նրբին ու գորշ քողով յերկիրն է թագցում,
Յեւ խուսափող հորիզոնի նըսեմ գծից վեր
Վառ աստղերի հըրով նախշած գմբեթն է կանգնում...
Շուտով, շուտով կը տարածե թմբիրն իր թեւեր...

Դեռ չեն լռել շրջապատի աղմուկն ու խըռով.
Առաջվա պես յեռ է գալիս կյանքի մեծ կաթսան,
Սակայն միշտ թույլ, ավելի թույլ խլիտցներով,—
Մինչեւ նըրանց անեյացնե Գիշերն անսասան...

Իսկ կամարի անծայրած իր խորության ծոցում,
Ուր ծիր կաթին շրդարշի պես թրթռում է թեթեւ,
Մանրիկ աստղերն ե՛լ նկարեն զարգեր են գործում,
Միշտ նո՛ր զարդեր՝ փոփոխական ու անհարատեւ...

Յեւ խոր Գիշերն ըսքանչելի՛ խաղաղ ընթացքով,
Վըսեմորեն հառաջանում, տիրում է յերկրին,
Ուր լրությունն՝ արդեն բազմած իր ամբողջ փառքով
Ուշ է դընում տիյեզերքի անհաս յերգերին...

* * *

Լեռան գլխից վոսկի թափեց
Կույս արփին.

Մառ ու ծաղիկ զվարթացան
Լճափին.

Լի թարմությամբ խայտաց անուշ
Զեփյուռիկ.

Լիճը զարթեց, շարժվեց անձուփ
Ու լրուիկ:

Միայն ավի ժայռը մնաց
Մտահույզ.

Հեռվի լեռան նայեց տխուր
Ու անհույս.

Դարձյալ հիշեց՝ սրտի խորին
Հառաչով,

Ինչպես մի որ գահավիժեց
Շառաչով,

Ինչպես զրկվեց վսեմ սիրո
Հրապույրից—

Փագաթների արշալույսի
Համբույրից...

ԱՇՆԱՆԱՅԻՆ ԱԿԿՈՐ ԴՆԵՐ

Տերեվաթափ անտառ, պարտեզ ու այգի
Հովիտներ թարշամ
Հացին, վողբացին իրենց հրմայքի
Մահը վաղաժամ:

Մըշուշներ իջան ձորերը խորունկ
Ու վոլորվեցին,
Յեվ ամբողջ գիշեր արագիլ, կըռունկ
Շար-շար չվեցին:

Յեվ հորդ անձրեւներն իրենց թանձրաշերտ
Ծածկույթի յետեւ
Թագցրին անցյալի փառքը հրաշակերտ
Ու շողուն արեւ:

Սողացին յերկա՛ր, սե՛վ գիշերների
Շարքերն անհամբույր,
Ցած, ավելի ցած իջավ թխպերի
Հույլը սեվաթույր:

Պաղ ընդարմացման մռայլ տաճարում
Հանգել են աստղեր,
Ու հողմն ե միայն լալիս ու գոռում
Սրտամաշ տաղեր:

Յեվ յես չեմ փնդրում մթում խոլական
Անցյալի մի շող.
Հաստատ քայլերով իջնում ե ներկան
Անդունդը քարշող...

ԳԱՂԹԱԾ ԳՅՈՒՂՈՒՄ

Հեվաց, մարեց մահահամբույր
Վերջալույս.

Մութը սողաց, բազմեց գիշեր
Խռովահույզ.

Բայց լուռ մթում չ'առկայծեցի՛ն
Կրակներ,

Ձը հնչեցի՛ն մելամաղձիկ
Նըվագներ...

Գոցված դռներ... փլած պատեր
Ու յերդիկ...

Ահ, ո՛ւր եք դուք, ինչո՛ւ փախաք,
Խեղճ մարդիկ.

Ինչո՛ւ հավետ հրաժեշտ տվիք
Մայր-հողին

Յեվ խնդացրիք արյունածուծ
Վաստիսին...

ԱՄՐԱՆԸ

Փայլը կեսորին սաստի՛կ ե պայծառ,
Վոլորվող ամպերն անշա՛փ են սպիտակ.
Հրրկիզող տապից՝ ճընճողուկ ու ծիծառ
Պահվել են կտրի, զով թփերի տակ:

Շենքերն՝ այրված բոցոտ շողերից,
Ծանրը հեվալով նայում են իրար.
Արեվահայաց նըրանց կողերից
Խորշա՛կ ե շնչում—չո՛ր ու քնարար:

Հույսի հորդառատ հեղեղում սուզված՝
Ըսպիտակ պատերն աչք են շլլացնում:
Անվերջ շարքերով՝ խաղաղ և հուզված,
Մարդիկ ասֆալ՛տի հորովն են անցնում...

Եյության յերակն իր անդուլ զարկով
Որե՛նքն ե պահում՝ հավերժ, անխալիան
Յեր կյանքն, այս շոգին, անհողդողդ կարգով,
Անցնում Անհունի քարքարոտ ճամբան...

ԱՄԱՅԻ ԱՓ

Ովկյանոսից վեր են կենում
Ժայռեր անեղ, վիթխարի...
Նրանք հավետ լուռ են մընում,
Ինչպես ընթացքն աշխարհի:

Նրանք շարքով ափ են կազմել՝
Անմատչելի, վեհապանծ.
Այնտեղ կորճեր շատ են բազմել,
Խաղաղ լափել վորսն իրանց:

Շուրջը վոչ վոք ձայն չի տալիս.
Միայն նրանց ստորոտում
Տարրն է հըպարտ գընում—գալիս
Յեվ մոլեգին վորոտում...

* * *

Գոռ ալիքներին խաղալիք դարձած՝
Մակույկս ծովում չը գտավ անդորր,
Մինչեւ վոր հորձանքն՝ անեղ լեռնացած՝
Նրան մոլեգին ասի նետեց մի որ։

Վե՛րջ իմ տանջալի թափառումներին.
Դե՛հ, հանգստացի՛ր, վորոնող վոգի...
Յեզերքը—խաղաղ, յեզերքը—լռին.—
Քեզ չի խանգարում ձայնը վոչ վոքի։

Բայց ինչո՞ւ այդպես խորին անձկությամբ
Հաղթ կոհակներին նայում ես նորից.
Ուզում ես դարձյա՛լ թռչել, ինչպես ամպ,
Փախչել ասիերի մեռյալ անդորրից...

ՀԵՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

1913

* * *

Սեւ դարանակալ գիշերն ե կախված...

Աջ կողմըս՝ լեռներ սեպ ու բարձրունակ,

Զախից՝ անդունդի յերախն ե բացված, —

Յեւ գնում եմ յես առաջ, միշտ մենակ:

Յես պետք ե գրնամ ու գրնամ անշեղ

Յեւ բեռս տանեմ մինչ՝ վերջին կատար.

Վոչինչ, յեթե մութն ըսպառնա անեղ,

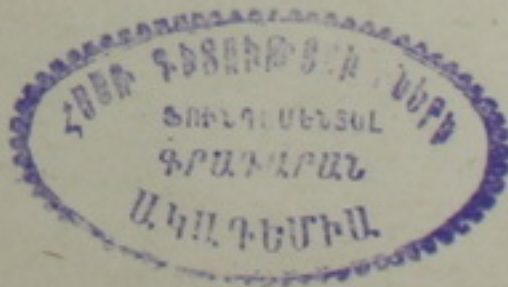
Գո՛ւ մըրբիկ շընչե ուժգին, անդադար:

Յեւ իսկի փույթ չե՛, թե առավոտյան

Յես մահ ըստանամ լեռան կատարին,

Միայն տեսնեյի արփին հաղթության

Պայծառ շողալիս տանջված աշխարհին...

A 25242

ԸՆԿԵՐԻՍ ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

(յերազ)

Առաջվա նման՝ այնպես փառահեղ,
Հընչեցնում եր ծովն աշնային յերգեր,
Յեւ թըվում եր ինձ, թե մենք դեռ այնտեղ՝
Ափի՛ն յենք ապրում, իմ անգի՛ն ընկեր:

Լուռ եր սարալանջն՝ ինչպես գերեզման,
Լուռ եր—և անմարդ ու խուլ ամրոցում.
Լոկ արթուն ծրփանքն, առաջվա նման,
Համաչափ զարկով յեգերքն եր կոծում...

Այնտեղ մե՛ն—մենակ, թախծապատ սրտով,
Լուռ թափառեցի մինչեւ արշալույս.
Իզուր փնդրեցի դեմքդ անվրդով,
Իզուր կանչեցի հոգիդ խռովահույզ:

Շուրջս ամեն ինչ վե՛հ եր, թովհալի՛,
Ամեն ինչ—դարձյալ առաջվա նման.—
Յե՛ս եյի միայն դժբա՛խտ, խղճալի՛.
Ա՛հ, քեզ չը գտա՛, ընկե՛ր սիրական...

ԱՇՈՒՆԸ

Պանդուխտ ամպեր անա նորից
Ճամբա ընկան լուռ ու մուջ.
Զյունապրսակ գագաթներից
Ցուրտը հեվաց դառնաշունչ:

Յեվ չքացավ մառախուղում
Ցընորալի հորիզոն.
Շուրջս՝ կյանքի անեղ թաղում,
Սուգի յերգեր մոնոտոն:

Ամբողջ գիշեր թոնն ե ծեծում
Լուսամուտիս ապակին,
Հողմն ե լալիս ու հեծեծում
Անհուսորե՛ն, ցավագի՛ն:

Ու ժանտ վոզին սեվ որհասի՝
Մահասարսո՛ւռ խավարում՝
Փառքն ե յերգում մահ—յերագի,
Ծափ ե տալիս ու պարում...

ԱՇՆԱՆԸ ԾՈՎԱՓԻՆ

Ափսո՛ս, անցա՛ն, գընացի՛ն,
Ցուքեր, փայլեր յերկնածին.
Հողմը խիզախ թափերով
Անցավ խոժոռ ափերով:

Կոհակն՝ ահեղ ցասկոսած՝
Ափին զարկեց—վորոտաց.
Ճայր ճչաց սարսափից,—
Թըռավ, փախավ քարափից:

Մըշուշն իջավ ինչպես գող,
Մարեց լույսի ամեն շող
Յեվ մոխրագուշն ծածկոցով
Վարագուրեց ափն ու ծով:

Ամրան ալիք ու յեզերք,
Ծուփի անուշ, թովիչ յերգ
Մընաս բարեվ ասացին,
Խոր սուգ մտան ու լացին...

ԲՆՈՒԹՅԱՆ ՀԵՏ

Հալվում եմ, հալվում եմ և ձյուն, և սառույց,
Հրդոր թափերով թավալվում գետեր:
Վրանում պառկած՝ հիվանդ, գորալու՛յծ,
Յես աչք եմ ուղղել դեպի լուրթ յեթեր:

Գալուկ աչքերիս իջնում ե թըմբիբ,
Յեվ լրսում եմ յես՝ կես-քուն, կես-արթուն,
Գարունն ե գալիս շողքով լուսասփիռ,
Յերգով կենսառաք, յերգով զըվարթուն:

Ինձ յերագիս մեջ ժրպտում եմ արտեր,
Թավշյա կանաչով ժրպտում ծառ ու տունկ,
Յեվ անուշահոտ ու փարթամ վարդեր
Խոսուն հավքերին խնկում եմ բուրմունք:

Ինձ գարնան հրդոր յերգն ե արթնացնում,
Վրրանիս ճեղքից նայում ե արփին:
Յես ի՛մ ույժերով վտաքի յեմ կանգնում,
Յես ըզգում եմ ինձ նո՛ր կյանքի ճամբին...

Բ Ք Ա Տ Ա Ր

Ինչպես վերմակ՝

Զյուճը ճերմակ

Պատեց դաշտեր, սար ու ձոր:

Ափսո՛ս, կորա՛ն,

Թովքերն ամրան, —

Սիրտս լացեց արնածոր:

Բուքն ահարկու

Յելավ հուժկու,

Մոլի ֆշաց ինչպես ոձ,

Վոռնաց տաղեր,

Մարեց աստղեր՝

Արծաթ, զմրուխտ, վոսկեզոծ:

Մթին ու գեջ

Իմ ոթի մեջ

Ցուրտը մտավ անշշուկ,

Պաղ հայացքով

Նստեց իմ քով,

Հոգուս ձգեց մռայլ շուք...

Քո դռան առաջ առվակն ե հոսում
Սարերի այգի անդորրի միջին
Յեվ նրրա դյութիչ հեքյաթն ե լսում
Յեզերքի մենակ, վայելուչ փիճին:

Հանկարծ խրճիթիդ դուռն ե ճոճում,
Դու դուրս ես գալիս, գընում դեպ առվակ,
Զովացնում յերեսդ անապակ ջրում
Յեվ յերգում այգի յերկնային նվագ:

Քեզ ո՞վ ե տվել, ո՞, հիասքանչ կույս,
Բախտը՝ սարերի աղջիկ լինելու:
Յերնեկ քո կյանքին՝ ազատ ու անհո՛ւյզ.
Յերնեկ քե՛զ՝ միայն սրտի՛դ ես հլու:

Իսկ յես՝ քաղաքի մտահոգ վորդիս,
Պրկված եմ հազար անտես ողակով.—
Անզո՛ր, թեվազո՛ւրկ՝ յես կյանք թակարդիս
Մե՛ջն եմ թփրտում զուսպ աղաղակով...

Ծ Ո Վ Ի Վ Ի Շ Տ Ը

Կանգնած եյի յես անմարդ ծովափին...
Աշնան ամպերի քարվանն եր չըվում
Յեվ խոր, սանձապուրծ հողմը իր թափին
Նոր ույժ եր տալիս, ցասմունքից հեվում:

Փրփուրով դիզված, հըսկա, կորովի՝
Կոհակն եր գալիս վայրի բացերից,
Պատմում իր ափին ցավերը ծովի,
Արցունք եր շաղում և փախչում նորից:

Մթնո՛ւմ եր արագ... հապճեպ և լռին
Սող եյին տալիս խառն ուրու և շուք
Յեվ ահեղագոչ, հուզված ջրերին
Իզուր փըսփըսում, վոր զըսպեն աղմուկ:

Բայց չը կա՛ր անդորր տարերքի համար.
Միշտ հուզվում եր նա թանձրացող մըթում,
Ափերի վըրա գրոհում եր համառ
Յեվ՝ արտասվաթոր՝ դա՛ոն հեծկլտում...

* * *

Կախված է ծածկույթն անասող յեթերի,
Ծովը աշնային սաղմոս է յերգում:
Մեկն՝ անտես ձեռքով՝ կամարը վերի
Ե՛լ ավելի մութ սեվով է ներկում:

Գոցվա՛ծ է ծովի հեռուն անթափանց,
Վաղո՛ւց չի շողում լույսը փարոսի:
Գիշե՛րն է իմ դեմ բազմել սնապանծ,
Նրման մի խոժո՛ւ, ժա՛նդ բարբարոսի:

Յեվ անհուսույթյան վոգին ատելի
Հոժ խավարի մեջ ճանկերն է սրում.
Յեվ կարելի չե՛ տոկալ ավելի.—
Կիզվո՛ւմ է հոգիս շվարման հրում:

Հողմը տակավին չե՛ ուզում զարթել,
Շարտել դես-դեն ծածկույթը վերի.
Բայց նա՛կոչ կ'անես աստղերին. — «Թարթե՛լ».—
Յեվ յես չե՛մ մնա խավարին գերի...

* * *

Ծովի բացերից ալիքն ե գալիս,
Համըր ժայռերի կուրծքը հարվածում:
Սիրտըս խաղաղվեց. ել նա չե լալիս.—
Ինձ արիացրի՛ն ծրփանքն ու կոծում...

Վորքա՛ն ե սիրուն ծովն անհունաբաց:
Ծիծաղածավալ իր սրբուի խորից
Նա գերբընապես յերեսիս ժրպտաց—
Յեվ հոգուս ույժերն արթնացան նորից:

Խաղա՛ղ ե հիմա իմ նորոգ սրբտում:
Ծրփանքը խոսում, յերգում ե զըվարթ
Յեվ բա՛րձր ե ճերմակ փրփուլը շրպըրտում,
Բաղխվելով ափին—խոժո՛ւս և հրպա՛րտ:

Յես՝ ափին պառկած՝ նայում եմ վերեվ,
Ուր արծիվն՝ անվերջ՝ շրջան ե գըծում,
Ուր կըրակի պես վառվում ե արեվ.—
Յեվ հոգիս շուրջի կորովն ե ծըծում...

* * *

Զարթո՛ւմ ե քամին. բանա՛նք առագաստ,
Դիմենք անվեհեր դեպ ծովի հեռուն.
Ուղղած դեպի նա հայացք սեվեռուն՝
Դիմենք, իմ ընկեր, աշալո՛ւրջ, ըզգա՛ստ...

Ե՛լ մենք պետք չ՛ունենք ասի անդորրին,
Յերբ չըկա՛ արդեն խոնջը մեր վոգու,
Յերբ յելած ծովի հույզի՛ն ահարկու
Մեր սիրտն ե ձգտում փափագով խորի՛ն:

Հորիզոնն այսոր ունի բյո՛ւր ժանիք,—
Լայնարաց ծովի կոհակներն են այն,
Վոր յելնում են մերթ խո՛լ, ահեղաձայն
Յեվ մերթ տապալվում, ինչպես հին տանիք:

Ո՛ր, այսոր այնտեղ— դիվային պարեր,
Լի՛ արկածներով ուժակո՛ւռ պայքար.
Բայց մեզ հաղթելու անգո՛ր են, անկա՛ր
Ըճբոստ ամբարձած ջրային սարեր...

Ուժգնո՛ւմ ե քամին. դե՛հ, բա՛ց առագաստ,
Դիմենք անվեհեր դեպ ծովի հեռուն.
Ուղղած դեպի նա հայացք սեվեռուն՝
Դիմենք, իմ ընկեր, աշալո՛ւրջ, ըզգա՛ստ...

Քաղցրանուշ զըրուցեց արթնացած առուն,
Ցողեցին վաղորդյան մարգարայա շիթեր,
Ժըպտացին դալարով վայրեր զարդարուն
Յեւ թըռավ առաջին նախշունիկ թիթեռ...

Ինձ դյուլթեց վառ գարնան հըմայքն անպատում,
Արբեցրեց դրախտային բույրը ալ վարդի.
Ե՛լ մըշուշ—թախիճներ սիրտըս չեն պատում,
Ե՛լ շուտով իմ հոգում աշուն չի զարթի...

ՄԱՅԻՍՅԱՆ ՈՐ

Ա՛հ, որն այսօր՝ ասես զըվարթ
Յերա՛գ լինի վարդ-կուսի.
Թըփեր, ծառեր կանաչագարդ
Գովքն են ասում մայիսի...

Ինձ արթնացրեց լուսածագին
Հավքերի ձայնն անուշակ.
Յելա պարտեզ, և ցընծագին
Ինձ վողջունեց մանուշակ:

Գահույքն անհաս-հատա՛կ—կապույտ.
Ծովն ինձ գաղտնիք ե ասում.
Առուն՝ վճիտ, վոլորապտույտ՝
Զըրուցելով ծո՛վ վազում...

Դո՛ւ ել, իմ սի՛րտ, դե՛հ վողջունիբ
Փառքը նորոգ բնութ՛յան.
Կյանքի հոգսերն՝ ունա՛յն, նանի՛ր՝
Թո՛ղ մոռացվեն մի վայրկյան...

* * *

Յեզերքից հեռու՝ ծովի հատակին՝
Մամոտ քարն արդեն վաղո՛ւց եր տենչում
Մի որ հագուրդ տալ իր ջերմ փափագին, —
Տեսնել՝ ծովն ինչպե՛ս հուզվում ե, շաշում:

Ուզում եր լսել, թե ալյակն ափին
Ինչպե՛ս ե հեքյաթ և գաղտնիք պատմում,
Ինչպե՛ս են շողում լուսնյակն ու արփին,
Ծովից դուրս գալով՝ ծո՛վն ել ընկրղմո՛ւմ...

Յեվ մի որ հանկարծ խու՛մ լըրրիկ փըրթեց.
Ծովը բարձրացավ, գոռաց գայրագին,
Հըսկա կոհակներ յեզերք շրպըրտեց,
Քարին ել հասցրե՛ց իր նըպատակին:

Հիմա նա ափից՝ թովված, անբարբառ՝
Իր շո՛ւրջ ե նայում՝ պայծառ աշխարհի՛ն,
Վորտեղ ամեն ինչ վեհ ե, հրաշափառ,
Վողջը — հիյացմունք՝ անսահմա՛ն խորին...

ԱՄՊՐՈՊԱՅԻՆ ԳԻՇ ԵՐ

Ինչպես յերգեհոն՝ ծովն ե սաղմոսում,
Մարած են ջահերն ամբարձ խորանի.
Հեռու բացերից թուխպն ե զուսպ խոսում,
Յեվ ամպրոպի հեվք մթնոլորտն ունի:

Փայլակներն անդուլ թարթում են միմյանց
Յեվ գմբեթն առ պահ պայծառ լուսոծում.
Բայց գրո՛հ ե տալիս խավարն անթափանց
Ու սեղմ ողակով ամեն ինչ գոցում:

Յեվ հուզմունքի մեջ ամեն ինչ՝ լարված՝
Սպասում ե, թե յե՛րբ՝ ցնցի՛չ ճայթոցով՝
Կայծակը կըտա վճռակա՛ն հարված—
Յեվ լա՛յն կը շնչեն թե ցամաք, թե ծով...

ՍԻՐԱԾ ՎԱՅՐՈՒՄ

Գարնան յերեկո՝ անդո՛րը, լուսընկա՛ւ.
Պարտեզից նայող ճերմակ ամարոց.
Հյուսիսում—սարեր՝ վիթխա՛ր ու հըսկա՛
Յեվ մեկի լանջին—մի խարխո՛ւլ ամրոց...

Այս անհույզ վայրում յեղած չեմ վաղու՛ց,
Վաղու՛ց չեն յեկել ամրոցին այցի:
Ինձ հեռո՛ւ նետեց կյանքը ծանրալուծ
Այս փարթամ վայրից, ուր յես սիրեցի:

Այստեց եմ նորից... Իմ գլխի վերեւ
Ամբարձ խորանի ջահերն են վառված:
Խաղա՛ղ ե, խաղա՛ղ. չե՛ շարժվում տիրեւ,
Զեփյուռը՝ գարնան ցնորքով ե տարված:

Ամբողջ ողն այստեղ՝ վառ ծաղիկների
Անուշ, դրախտային բուրմուռնքն ե կըրում...
Գրկված՝ թեվերով հիշատակների,
Յես ման եմ գալիս, յերկա՛ր թափառում:

Յեվ նորից անցյալն աչքերիս առձա՛ջ
Հառնում ե, հառնում՝ ինչպես կենդանի.
Սակայն իմ կրծքից չի թըռչում հառաչ.—
Զե՞ վողջն աշխարհում անցնո՛ղ կյանք ունի...

ԱԼԻՔԻ ՅԵՐԳԸ

Յես ծնունդ առի
Ափերից հեռի,
Ծով-մորս գրկում մե'ծացա ազատ.
Ինձ ըմբոստ քամին
Խոլ ցասկի ժամին
Վազցրեց դեպ ափեր խո'րթ, անհարազտ.

Մի կա'րճ ժամանակ
Յես չեյի մենակ,—
Ձկնկո'ւլն եր ինձ բարձրից ուղեկցում.
Բայց նա՛ ափ տեսած՝
Մնաս բարեվ ասաց
Յեվ կորավ ծովի անսահման բացում...

Արդեն մո'տ են, մո'տ
Ափերը ժայռոտ,
Ուր դժվար վազքիս վախճան պիտ համնի,
Ուր նինջն ըղձավետ
Ինձ ել առ հավետ
Պիտ հանձնե խաղաղ գիրկը անհունի...

ԱԼԻՔԻ ՄԱՀԸ

Աննըշմար եր դեռ հեվքը մըրկի,
Յերբ ազատ ծովում նայելով ըմբոստ
Յեվ վողջ անձնատուր մի շմխն կբքի՝
Փրփո՛ւր շաղ տվեց խո՛ւ, վորոտընդո՛ստ...

Պայթեց գոռ մըրիկն, ու նա՛ գայրացկոտ՝
Հողմի թափի տակ, գլորվեց առաջ
Յեվ սեպ ժայռերի կուռ շարքերի մոտ
Ամբարձավ գոռո՛գ, ահեղաշառա՛չ:

Ու ոցրեց գերապես իր կուրծքն ըսպիտակ
Ինչպես տազնապող գազան մոնչե՛ց
Յեվ վորոտների սո՛ւր ճչերի տակ՝
Ջա՛րդ ու փշո՛ւր յեղավ, հավիտյան մնջեց

ՍՈՆԵՏ

Ծանր անգործի մեջ յերկիրն ե ննջում.
Գիշներն՝ անսահման վշտով ե տարված:
Անտես մի վոգի՝ խոլ տենչով վառված՝
Յերկնային գրքի գրերն ե ջնջում:

Յեվ թանձր մութի թեվերով փարված՝
Համր շրջապատն ահ ե ներշնչում,
Ու շվար հոգիս աղոթք ե մնչում,
Սեվ անհուսության ցավից գալա՛րված:

Շուրջս՝ լռություն—խո՛ր ու անհատա՛կ.
Շշո՛ւկ չե՛ ծնվում պաղ մութի միջին
Հորիզոնի մոտ՝ կախված ամպի տակ՝

Աննկատ մարեց աստղիկը վերջին:
Յեվ յես, խորանի՛ստ, ճնշի՛չ խավարում,
Մեն-մենակ՝ կորցրած ճամբա՛ս եմ փնտռո՛ւմ..

ՇՏՈՐՄԸ

Ծածան կրճքի տակ ցասմո՛ւնքը յեռաց,
Սո՛ւր, արշավասույր հողմը շառաչե՛ց.
Յելան ընդծովյա ույժե՛րը լռած, —
Յեվ հուզված պո՛նտոսն անե՛ղ կառաչեց:

Սեռ կոհակների վայրենի՛ խրախում
Արբա՛ծ պարեցին մոլորված նավեր:
Գաղտնիք շա՛տ պահեց խողքն իր յերախում
Յերբ թափահարեց մահն իր պա՛ղ թեվեր:

Յեվ յերբ տարերքի մեծ ընդվզումի
Վերջին թափն արդեն մարում եր դանդաղ,
Ամայի ափին ծուփը՝ մի առ մի
Հանում եր շտորմի գոհերին անթաղ...

* * *

Սաղաղ յեզերքին՝ վեհ լռության մեջ՝
Մեղմ ազոթելով, ալյակն եր պառկում.
Կարավաններով՝ աստղիկներն անշեջ
Հանգիստ գիշերի փառքն եյին յերգում:

Սաղաղ յեզերքին ժայռերը ցից-ցից
Մի անեղերազ քուն եյին մըտել.—
Անծայրածավալ ծովի խուլ բացից
Ծովահուլյզ վոսոխ— մըրրիկն եր վըրթել:

Սաղաղ յեզերքին մի անճա՛ռ—խորին
Անդորր եր տիրել իմ ամբո՛ղջ հոգուն.
Բայց յեղբա՛յր եյի յես այն ժայռերին.—
Մըրրիկ շա՛տ ունեք կյանքիս մութ հեռուն...

* * *

Գեղեցիկ՝ կապած ծիրանի գոտի՝
Ամպերն ուղղվեցին դեպի ազատ ծով:
Հուր արեվի տակ լեռները մոտի
Թովեցին թավշյա, կանաչ հանդերձով:

Բայց դեռ նոր միայն վայրենի մի պար,
Խուլակա՛ն խրախճան տարրերքն եր սարքել
Յեվ ողն եր ցնցում շանթն անեղարար,
Պատռելով յերկինքն՝ ազա՛տ, անարգել՝

Յեվ շուրջն ամեն ինչ ճնշված եր, մռա՛յլ,
Սեղմ ոկակի մեջ պրկված եր անհույս,
Յերբ հանկարծ՝ ինչպես մանկան ժպտի փայլ՝
Մութը փարատեց զվարթալի մի լույս:

Յեվ սուգից յելնող լոռները մոտի
Շուտով դյուլթեցին թավշյա՛ հանդերձով,
Յեվ՝ հպարտ, կապած ծիրանի գոտի,
Ամպերն ուղղվեցին դեպի ազատ ծով...

* * *

Ուշ յերեկոն մարում ե լուռ.
Ծովեզերքին գեղազարդ՝
Մշուշապատ սար ու բլուր
Խոկում են մեղմ ու հանդարտ...

Ուշ եմ դնում կայտառ հովի
Սարից բերած հեքյաթին
Յեվ վորոշում թմրած ծովի
Նախանինջի մեղեդին...

Նաւրբ ձայների, խաղաղության
Վեհ, հիասքանչ հյուսվածքում՝
Ըզգում եմ յես, վոնց եյուլթյան
Թովքն ե հոգիս ջերմ գրկում...

ԻՄ ՅԵՂՐԵՎԱՆԻՆ

Բակում, իմ տան մոտ, պատուհանիս դեմ,
Իմ յեղրեվանին աճում եր, աճում
Յեվ ամեն մայիս ինձ՝ զըվարթադեմ՝
Իր անուշաբույր գարդերն իր ճոճում:

Հիշում եմ՝ ինչ բո՛ւռն, անպարտիա՛կ սիրով
Սիրում եյի յես ծաղկի տեսքն ու հոտ:
Մեր խեղճ դաշտերում՝ իր բուրյան ձիրով
Իմ ծառը գարնան գա՛րդն եր ծիծաղկոտ...

Բայց կյանքն ինձ նետեց հեռավո՛ր վայրեր,
Կտրեց առյերկար անդորր դաշտերից.
Յեվ սիրեցի յես ծո՛վ, սա՛ր ու ժայռե՛ր, —
Իսկ սիրտըս՝ տան հետ կապ մընաց նորից...

Յեվ յեղամ գարնան մի մեղմ իրիկուն
Յերեր սայլակով մեր շենը մըտա...
Խե՛ղճ եյին դարձել դատարկ բակն ու տուն...
Լոկ յեղրեվանիս դարձյալ պե՛րճ գըտա:

Զով յերեկոյի առույգ հովի տակ՝
Ճոճում եր կամաց ծաղիկներ բուրյան,—
Կարծես վողջունում խնդությամբ հատակ
Իր ակնկալած ժամն իմ գալստյան:

Յեվ շատ առավոտ նույն պատուհանից
Շնչում եյի յես նրա բուրն անուշ...
Յերբ կարոտս առի հայրենի տանից,
Կորցրել եր իմ ծառն իր զարդը քնքո՛ւշ...

Հիմա յես դա՛րձյալ և արդեն վաղո՛ւց,
Ոտար վայրերում ապրում եմ տարտամ.
Յեվ ճընշում ե ինձ կյանքը ծանրալուծ.
Յեվ խորհում եմ միշտ՝ լավ ե տո՛ւն դառնամ.-

Խարխո՛ւլ ե՛ գուցե՛ տունըս հայրենի,
Բայց գիտե՛ հոգիս՝ առաջվա նրման
Ծաղկում ես դու պե՛րճ, իմ յեղբեվանի՛,
Պայծառ հիշատա՛կ, իմ սե՛ր անսահման...

* * *

Լալկան յերեկոն՝ մոռթ, անձրեվային,
Հողեվարքի մեջ մեռնում եր դանդաղ,
Յեվ յես՝ անձնատուր մուայլ ներկային՝
Յերգում եյի մեղմ թախծալի մի տաղ:

Յեվ լուսամուտից մթնո՛ղ սենյակիս
Դիտում եյի յես ամպերը վազող,
Ու լացող քամին ճնշո՛ւմ եր հողիս,
Սուգով եր պատում սիրտս նվազող:

Չըկա՛ր լույս վառող... Գիշերը ծանրակ
Բազմում եր, սփռում տխրություն ու մոռթ.
Իսկ դուրսը՝ անդո՛ւլ անձրեվը բարակ
Գալիս եր, հողմով ծեծում լուսամուտ...

* * *

Զանգը՝ համակերպ՝ անդորր յերեկոն
Լցնում է՝ առատ թափվող հրնչունով.
Հանգչում է քամին անդորր նրնջումով.
Մութն արեվյելքում քողեց հորիզոն:

Մոտ է վախճանին վառքը ցերեկի՝
Ում գրրկում լույսի թրթիռն անմեկին
Փրթթում եր, խրախի կանչում ամենքին,
Զըվարթ պարեցնում մարմին ու հոգի:

Յեվ ամեն մարվող մի նոր շողի հետ
Որվա հանդեսից լռում է մի ձայն,
Յեվ դեպի գիշերն՝ ամայի ու լայն՝
Քիչ-քիչ վորոշվում աղոտ արահետ...

* * *

Ինչպես յերեխա, գիլ, աղեկըտուր՝
Պատուհանիս տակ՝ քամին եր կոծում,
Ուժգին թափերով շարժում տան կրտու՛ր
Յեվ շար մահերգով սիրտս խո՛ր խոցում:

Յեվ յերկինք, յերկիր խառնած իրարու՛
Բո՛ւքն եր պար գալիս դիվային պարով,
Մու՛թն եր ցերեկին վաղ քշում հեռու
Յեվ պրկում աշխարհն ահեղ խավարով:

Յեվ ամբողջ գիշեր, և անքո՛ւն գիշեր՝
Զո՛ւր փափագելով պայծառ հանգրրվան,
Սպառելով՝ լարված՝ իր վերջին ույժեր՝
Ապրում եր հոգիս խրախճանը մահվան...

Սալորենիս ծաղկեց կրկի՛ն,
Ջարդերն՝ ամբի՛ծ — ըսպիտակ,
Արեւավառ գարնան գրկին
Որը հեւաց մեղմ ու տաք:

Ամեն մի ծիլ, թռչուն, հոգի
Հանդես յեկավ զվարթագուն,
Ըզգաց թրթիռ նորոգ կյանքի,
Ուղղեց գարնան ջերմ վողջուն:

Յեւ վողջունի բյուր ձայներով
Քոնը, իմ սիրտ, հնչեց ջո՛կ.
Բայց քեզ գարունն ի՞նչ է բերում,
Ասելու չե քեզ վոչ վո՛ք...

* * *

Այն պայծա՛ռ գարնան լո՛ւրթ յերկրնքի տակ
Արփեցնո՛ւմ եր ինձ լույսը հարածուն,
Յեւ ծո՛փս եր ծավի, և ջո՛ւրն եր հըստակ,
Յեւ ալյակն ափին խըփում եր հընչո՛ւն:

Ինչ քա՛ղցր եր պատմում աղջիկն անծանոթ՝
Ափին՝ ինձ ոտար իր յերկրի մասին,
Խափշիկը՝ ձեռքին զարդարուն անոթ՝
Խըմիչք եր ածում ժըպիտն երեսին:

Յեւ թըվում եր ինձ—վո՛ղջ որն եր յերգում,
Գարնան հեքյաթով վողջ կյանքն եր ոծված,
Յեւ անփուլթ ժամիս իմ հնչած յերգում
Ձե՛ր ել նըշմարվում իմ սիրտը խոցված...

Ա՛հ, ինչպես սաստի՛կ՝ այն յերկրնքի տակ
Արբեցնում եր ինձ լույսը հարածուն,
Յեւ ծո՛փս եր ծավի, և ջո՛ւրն եր հըստակ
Յեւ ալյակն ափին խըփում եր հընչո՛ւն...

* * *

Կա՛ց. լույսն ե թըրթուում, թեվերը փըռում,
Յեղնում անհունից պատկերը յերկրի.
Թե ծով, թե ցամաք, ըզգում են համակ
Կենարար հեվքերն ընծայվող որի:

Թունդ գինու նըման՝ լույսը անսահման
Հեղվում ե բացված սկիհն աշխարհի.
Յեվ հոգնած ույժեր՝ հանգչած վողջ գիշեր՝
Զարթնում են մեկ-մեկ թարմացած, արի:

Յեվ վեհ թափ առած՝ ամեն արարած
Հաղորդ ե փրթթման պայծառ ցելեկի,
Կյանքի հըրաչքին հավիտյա՛ն-կրկին
Բերում ե ընծա ամե՛ն արժեքի...

* * *

Քընքո՛ւյշ յերեկո... Հեռւում՝ կապո՛ւյտ ծով...
Սիրտըս չե՛՛ ճնշված նախկին թախիժով:
Դիտո՛ւմ եմ, ըզգո՛ւմ հոգուս մեջ—հանգի՛ստ,
Յեվ շուրջըս—անդո՛րր՝ վե՛հ ու խորանի՛ստ:

Խաղաղության մեջ դողո՛ւմ ե հանկարծ
Հեռավոր զանգի ձայնը թովարժարծ
Յեվ յերեկոյի հանդարտ ովկյանում՝
Մարող ուշքիս պես՝ լուռ անհետանում:

Յեվ նորի՛ց՝ անհո՛ւն՝ տիրում ե անդորր...
Մըխում ե ծըխանն ուղի՛ղ, անխոտո՛ր...
Հո՛վս ել ե մընջել՝... Վոչ ձայն, վոչ շշո՛ւկ...
Լոկ խաղաղություն՝ խոր ու վեհաշո՛ւք...

Կ Ղ Ձ Ի Ն

Կա խոժոռատես ժայռոտ մի կղզի
Հեռու ովկյանում՝ ջրից գո՛ւ յելած.
Լե՛րկ ե նա. վրրան չրկա հե՛տք բույսի,
Չե՛ն հընչում այնտեղ վո՛չ ծիծաղ, վո՛չ լաց...

Ուր ջուրն ե մըտել նա բուրբակի՝
Պատել են նըրան ժայռեր սեպածել:
Տարերքը մերթ հե՛զ, մերթ թափով ցասկի՝
Գըրկո՛ւմ ե նըրանց, զարկո՛ւմ հեվ ի հեվ:

Յեվ կըղզին դարե՛ր կանգնել ե լըռին,
Անկենդանության սե՛վ անեծքի տակ,
Անսալով անհույզ հետս կոհակներին,
Յերբե՛ք չը գտած իր մեջ նըպատա՛կ:

Յեվ հավերժական լըռությունն այնտեղ
Ընդհատվում ե մերթ կանչով վայրենի,
Յերբ վորս գիշելով՝ պասկուճներն ահեղ
Ժայռերն են ներկում գույնով արյունի...

* * *

Զրսպվեց աղմուկն իրիկվա դեմ
Յեվ նըվազե՛ց հեվքն որի.—
Յես մի չքնաղ հեքյաթ գիտեմ,
Հեքյաթ վըսեմ անդորրի...

Ամեն մի շունչ վոտք ե կոխում
Շեմքը հաշտող իրիկվա.—
Ո՞ւմ, իմ հեքյաթ, վերջին շողում
Գու հըմայիչ չես թըվա...

Տեղ են վընդրում հավ ու թռչուն
Այս—այն կըտըի, քըվի տակ.—
Իմ հեքյաթի ձայնն ե հընչուն,
Միտքը՝ պայծառ ու հըստակ...

Մըտած արփին վառեց հըրդեհ.
Չա՛յն ե հնչում որորի:—
Կա՛ց և լըսի՛ր, հոգնած նըթղեհ,
Հեքյաթն որհնյա՛լ անդորրի...

* * *

Գազաթներով սեգ ու հրպարտ
Վեր են կացել սարերն այնտեղ.
Նըրանց ներքեվ՝ անհուն, լազվարթ
Ծո՛փս ե ծըփում վեհ, փառահեղ:

Լո՛ղ են տալիս, պա՛ր են բըռնում
Մանրիկ ամպեր գազաթներին,
Լանջին՝ տըներն իրար խըռնում,
Մինչեվ յեզերք իջնում լրռին:

Իսկ յեզերքին ծո՛փս ե յերգում,
Այսօր յերգում խաղա՛ղ մի յերգ.
Վազում դեպ ափ, ըզգույշ գրկում
Ծովի յըղկած քարերը լերկ:

Յեվ ջերմ սիրով՝ վողջի վըրա
Արփին զըվարթ շողքն ե ցանում,
Յեվ նըրա տակ վողջն աշկարա
Կյանքի փառքով լուռ հիանում...

ԳԻՇԵՐ ԴԱՇՏՈՒՄ

Անսահման դաշտում վառեցի խարույկ
Յեվ պատրաստվեցի անհուն վայելքի.
Մարմինս արագ դառնում եր առո՛ւյգ
Յեվ դյուրթո՛ւմ եր ինձ յերգն արտորայքի:

Դաշտի պես ազա՛տ՝ բացվում եր հոգիս
Յեվ հաղո՛րդ լինում նրբա անդորրին,
Յեվ պա՛րզ եր այնքան խաղաղված մտքիս
Նրբա ձայների գաղտնիքը խորին:

Յեվ քունը վրբաս իջնում եր խաղաղ
Յեվ ամբողջ գիշեր հո՛փս եր ինձ յերգում,
Որորում հանգի՛ստ ու միապաղա՛ղ՝
Թավշյա կանաչի հոգեթով գրկում...

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Խաղա՛ղ, նրման գոհարների
Աստղերն են շողում,
Հըսկում հանգիստ քո՛ւնը յերկրի.
Քամին չի դողում:

Ձը կա մի ձայն, չըկա շշուկ, —
Կուտակա՛ն հանգիստ.
Անդորրութ՛յուն խո՛ր, վեհաշո՛ւք, —
Գիշեր խորանի՛ստ...

Ճ Ա Յ Ը

Ճըչում ե մի ճայ ձըմեռվա ծովում
Ճոճվելով յերեր ջրերի վրա...
Արդյոք տարերքից ըզգում ե թովո՞ւմ,
Թե՞ չե՛ կամենում, վար ծովը յեռա:

Ըմբռատ փոթորիկն աւժգնո՞ւմ ե, աճո՞ւմ.
Սառո՛ւյց ե պատել ժայռերին ամնյա...
Վո՛չ. ճայի համար ծովը չե՛ շահում, —
Վոչի՛նչ են բնության ցույցերը դրժնյա:

Նըրա վերեվում խաժն ե յեթերի,
Ներքեվ անդունդի փա՛ռքը աննըման.
Նա գե՛ղն ե սիրում հավե՛րժ անթերի
Յեր այդ սիրո մեջ չը գիտե՛ սահման...

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

„ՃԱՄԲԻՍ“ ՃԱՐՔԻՑ

[Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page]

1.

Գիշերն իջավ լայն թեմերով,
 կախվեց, մընաց աներեր.
 կանո՛ւխ, կանո՛ւխ հոժ սեմերով
 Ծածկըվեցին լուռ սարեր:

Մութ ե. ճամբա չի յերեւում:
 Բուն ե լալիս սոսկալի...
 Ահա հնչեց իմ յետեւում
 կանչը սոված չախկալի...

Յես չը գիտեմ՝ շա՞տ պիտ գընամ,
 Ո՞ւշ պիտ հասնեմ, թե կանո՛ւխ.
 Արդյոք ճամբիս վո՞ղջ պիտ մընամ,
 Թե՞ պիտ կորչեմ ինչպես ծուխ:

Յես չըգիտեմ. բայց քաջարի
 Գընում եմ յես միշտ առաջ,
 Իսկ յետեւից ժըպիրն չարի
 Ախն եմ լըսում ու հառաչ...

Ճամբաս — անվե՛րջ, լի փշերով.
 Գընում եմ յես գլխակախ,
 Գընում եմ յես սեվ գիշերով,
 Ամեն ըոպե փշաքաղ:

Քարը լեռնից՝ թավալազուր
 Ընկավ, կորավ խավարում.
 Լուռ ե նորից շուրջս բոլոր,
 Մահ ե այստեղ թափառում:

Ա՛հ, մութ հեռուն չունի՛ հրապույր,
 Հոգիս չ'ունի՛ խինդ, ծիծաղ.
 Մութն ե յերկինքն ու անհամբույր,
 Սար ե ու ձոր աջ ու ձախ:

Արդյոք յերկա՞ր պիտի տեվի
 Գիշերն անլո՛ւյս, խավարչտի՛ն,
 Պիտի հասնե՞մ յես արեվի
 Առավոտյան ջերմ ժրպտին:

Քար լռություն շուրջս բոլոր.—
 Մահասարսուռ, ժանդ ուղի:
 Գընում եմ յես քայլամուր,
 Լցված թույնով յերկյուղի...

...Յեվ կես գիշերին՝ մըթում խարխափած՝
 Մի լեռան փեշին յես դադար առի.
 Անհողմությունից քաղցրանույշ արբած՝
 Լըռել եր վրսեմ խըմբերգն անտառի:

Պինդ սեղմըվեցի մայր հողի կրծքին,
 Յերկա՛ր, անհագուրդ, ջե՛րմ համբուրեցի.
 Յեվ ամբողջ գիշեր ականջ դրեցի
 Գաղթող խմբերի վշտոտ շշուկին:

Սեվ, զարհուրելի մղձավանջի պես՝
 Գաղթին ամբողջ գիշեր շարշարեց հոգիս.
 Ու ճընշվե՛ց ցավից սիրտըս վշտակեզ,
 Ու սո՛ւգը լացի մայրենի հողիս...

Յեվ արշալուսին, յերբ այգը շողաց,
 Անցս մխացող ավերակներից.
 Բայց հրդեհվելով այն կըրակներից՝
 Սըգասպատ հոգիս այրվեց ու մխաց...

Յես տեսա շարքեր ամբարձ լեռների,
 Վորոնց վրայով պանդուխտ ամպերի
 Շղթան եր չվում համբ ու անշշուկ.
 Յե՛վ վայրը ամբողջ լու՛ռ եր,
 վեհաշուք...

Քարքարոտ ճամբան ինձ շա՛տ եր
 հյուժում,
 Բայց լա՛վ եր հոգուս այն վայրի
 ծոցում.

Վայրը՝ հանազատ վոգուս մտորուն՝
 Նայում եր վրաս սիրո՛վ տոգորուն:

Մինչ՝ դժգունադեմ հորիզոնի մոտ՝
 Արե՛վի վերջին ճաճանչներն աղոտ
 Կուլ եյին գնում իջնող մութի մեջ.
 Ու շոյո՛ւմ եր ինձ հովը թարմ ու գեջ...

Իսկ յերբ համասփյուռ գիշերը բազմեց
 Յե՛վ առկայծեցին աստղեր փոքր ու մեծ,
 Մնջած անդորրում յես ականջ դրի
 Խորին լրուժյանն անցնող ամպերի:

Յե՛վ ճամբա ընկա այն վեհ գիշերին,
 Ցուպս զարնելով հատաքարերին.
 Յե՛վ իմ յետեվում դանդաղ չքացավ
 Վայրը յերջանիկ՝ անմարդ ու անցավ...

Զքնաղ լեռներով անցնում եր ճամբաս...
 Գարնան քնքշալի իրիկնաժամին՝
 Ինձ թվում եր վայրն ասես պերճ յերազ
 Յեվ զըվարթ գաղտնիք պատմում զով քամին:

Յեվ ինձ՝ բազմերանգ, սիրուն ծաղիկներ
 Վողջունում եյին գլուխ ճոճելով.
 Նրանց քաղելիս՝ վճիտ ցողիկներ
 Ո՞ժում եյին ինձ՝ ձեռքս թրջելով:

Յեվ անմեկնելի, նորոգիչ մի ույժ
 Ըզգացին իմ խոնջ մարմինն ու հոգին,
 Յեվ դեպի անտառն ուղղվեցի աշխույժ,
 Գիշերն անցնելու նրա լուռ գրկին:

Յեվ սաղարթախիտ, հսկա ծառի տակ
 Դրի պարկ ու ցուպ, վառեցի խարույկ.
 Յեվ մի ցընծություն՝ անծայր ու հստակ՝
 Դարձնում եր վոգիս հզոր յեվ առույգ...

Յեւ թռչունների փառաբանությամբ՝
 Անճա՛ռ թուլքի մեջ ծագում եր արփին,
 Պայծա՛ռ եր իմ շուրջն, ու հոգիս՝ անամպ.
 Յերա՛զ եր ասես բոլորն իմ ճամբին:

Հսկա ծառերի կատարներն ամբարձ
 Վռոկեզոծեցին, վառվեցին գունեղ.
 Զարթեց լեռան հովն, ու շարժե՛ց հանկարծ
 Վառ սաղարթների զա՛րդը փառահեղ:

Յեւ մի վոսկի շող՝ ծառերի միջից
 Հասավ, վողջույնով խաղաց իմ դեմքին,
 Յեւ սիրտս բացվե՛ց ցնծության ճրջից,
 Ու թեթեւացա՛վ իմ ճամբան կրկի՛ն:

Միշտ դեպի առա՛ջ՝ դեպի նո՛ր հեռու
 Գընում եյի յես թավուտ անտառով,
 Յեւ ամե՛ն աղբյուր, ամե՛ն մի առու
 Խոսում եր ինձ հետ կույսի՛ բարբառով...

Հածելով վիթխարի, յերկնամբարձ լեռների
 Դժվարանց, ահավոր կիրճերում,
 Քեզ, արծիվ, սիրեցի, յեվ յերկա՛ր դիտեցի
 Քո ճախրելն անսահման յեթերում:

Ո՛ր, արծիվ, յերնե՛կ քեզ, վոր կիրճում արեվկեզ
 Ինձ նրման չես գնում զորալուծ.
 Դու՞հանգի՛ստ ու ազա՛տ, վորպես սեզ պայազատ,
 Լոկ գիտես քո գահուլքն անմատույց:

Սավառնե՛, սավառնե՛. թող հոգիս ույժ առնե՛
 Նայելով քո հզոր թռիչքին.
 Յեվ յեղիր ուղեկից, քանի դեռ արգելքից
 Չես յելել թափառող իմ հոգին...

...Յեւ վ քայլամուտը յերկա՛ր թափառած՝
 Մի խաղաղ դաշտում ընկա ցանի մոտ.
 Յերեկոն, պայծառ աստղիկներ վառած՝
 Թագցնում եր դաշտի անդերն ու արոտ...:

Յես ամբողջ գիշեր անհագ ծծեցի
 Բուրմուռնքը անծայր, կանաչ ովկյանի.
 Հովը խաղալիս՝ դյուլթված լսեցի
 Հոգիս փայփայող շրշուռնը ցանի:

Դաշտի աշխույժից ցնծա՛ց իմ վոգին,
 Ըզգաց մի կորով, վոր վաղո՛ւց չուներ.
 Յեւ ճամբա ընկա յես լուսածագին
 Դեպի նորանոր, անհայտ հեռուներ...:

Անցավ գեփյուռն արշալուսին
 Դաշտի կանաչ թավիշով:
 Ուշաթափվեց դժգույն լուսին,
 Որը գարթեց թարմ ույժով:

Ու ցողապատ արտ ու արոտ
 Արեւի տակ վառվեցին,
 Բոլորն այնպես անուշահոտ,
 Կնդրուկի՛ պես խընկեցին:

Որը յեկավ շողուն հանդերձ
 Լուռ շրջակայքն ըզգեցավ:
 Սարը հըսկա ու բարձրաբերձ
 Հեռվում ժպտաց, թարմացավ:

Որը յերգեց այնպես հընչո՛ւն —
 Առավոտյա՛ն աշխույժով:
 Իսկ յես նորից ընկա իմ շուն,
 Լցված նըրա թարմ ույժով:

Յերանալետ, մեղմ անդորրում
 Մեռավ քնքույշ յերեկոն.
 Հեռաստանի լուռ բացերում
 Նրսեմացավ հորիզոն:

Մեղմիկ զեփյուռն անցավ ըզգո՛ւշ
 Արտին գաղտնիք հաղորդեց.
 Արտի շնչած բուրմունքն անույշ
 Սիրտըս, հոգիս կախարդեց:

Անծայր դաշտում յես կանգնեցի,
 Ականջ դրրի անդորրին.
 Յես հոգեթով ըսպասեցի
 Հառաջացող գիշերին:

Յեվ յերբ բազմեց նա վեհափառ,
 Դալուկ ժպտաց լուսընկան,
 Ճամբա ընկա նորի՛ց թափառ
 Դեպի հեռուն դյուլթական...

Իսպառ հղփացած ցամաքի կյանքից՝
 Ծովի կարոտով յես ճամփա ընկա.
 Յես ծովը տեսա լեռան բարձունքից,
 Իջա հիացած ու յեզերք յեկա :

Հանգչել եր արդեն հըրաշեկ արփին.
 Ուշ վերջալուսի վարդն եր դժգունում,
 Յեվ ըստվերներով թափանցիկ, նրբի՞ն՝
 Խոր անդորրի մեջ գիշերն եր իջնում...

Յեվ մենակ ընկած մութ քարայրի մեջ՝
 Յես ամբողջ գիշեր մընացի անքուն.
 Հեռվի կայմերի լապտերներն անշեջ
 Ինձ լուռ հածումով գերեցին թաքուն :

Ազդանշաններ՝ զմբուխտ ու սուտակ՝
 Ինձ հրապուրեցին դեպի հեռու ծով,
 Ուր ժայռոտ կղզու կուռ ավերի տակ
 Լույծ տարրն է ծրփում մեղմ փսփսոցով :

Յեվ պսպրղալով աստղերի ցուլից՝
 Ծովը հեք սրտիս պատմեց անընդհատ,—
 Վորպես իր թոռան՝ տատը սրտակից,—
 Մի շընաշխարհիկ, յերազուն հեքյաթ...

Խաղաղ ափի մոտ ալյակն ե յերգում
 Իր հավերժական, թովիչ յերգերից.
 Յես մենակ ընկած ավազի գրբկում
 Լքում եմ, բուժվում սրտիս վերքերից...

Ա՛հ, սիրտըս դալուկ, սիրտըս վիրավոր
 Վաղո՛ւց եր տենչում ծովը հրաշափառ,
 Վաղո՛ւց եր ըղձում անսահման անդորր,
 Վոր ծովը միայն նրան սկսեք ե տար:

Անձայր ապատի ամեն անկյունում
 Յուզմո՛ւզք, ցա՛վ, շրփո՛թ, ատամի կրճո՛ց.
 Քա՛ր սիրտն ե այնտեղ յերկավ դիմանում.
 Ծո՛վ, քեզ մոտ բերի սիրաս վիրախոց:

Յերգի՛ր, ծո՛վ, յերգի՛ր. ձայնի՛դ եմ կարոտ,
 Քաղցրանույշ ձայնի՛դ՝ լի, թարմ աշխույժով.
 Յերգի՛ր, վոր բուժվի իմ սիրտը յարոտ,
 Յեվ ճամբա ընկնեմ նորոգված ույժով...

ՅՈՂ ԾԱՌԵՐ ԱԺՐԷ

Գրական եւ արհեստ ժողովուրդի
կարգի մասին և արհեստի մասին,
ժողովուրդի արհեստները, որոնք կարգի մասին
Եւս կ'ընտրուին արհեստի մասին:

ԽՐԻՍՏԻ ՈՒՐՎԱԳԾԵՐ

Չունի արհեստի մասին եւ արհեստ
ժողովուրդի մասին մեծ շահույթ արհեստի:

Արհեստի մասին... Բարձր արհեստներ...
Արհեստներ... Բարձր արհեստներ եւ արհեստներ...
Ինչ կարգի մասին, արհեստի մասին եւ արհեստի մասին...
Չունի արհեստի մասին մեծ շահույթ արհեստի:

|||

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Second block of handwritten text, also appearing to be bleed-through.

Third block of handwritten text, continuing the bleed-through.

Fourth block of handwritten text, the final legible line of bleed-through.

ՍԵՎ ԾՈՎԻ ԱՓԻՆ

Պառկած եմ տըխուր Սեվ ծովի ափին՝
 Ավազի վըրա և նայում հեռուն,
 Դեպի արեվմուտք, ուր հոգնած արփին
 Մոտ ե հասնելու ալիքին խաղուն:

Թեթեվ, զովաշունչ, քամի ե անցնում
 Յեվ մեղմիվ շոյում յերեսը ծովի.
 Անհոգ ալիքներ գալիս են գընում
 Յեր խաղում վերջին շողքովն արեվի...

Արեվը մըտավ... Բամին դադարեց...
 Մըթնեց... Ծովն արդեն նիրհում ե անդորր...
 Իմ հոգնած, տանջված հոգին ել թմրեց,
 Այս լուռության մեջ՝ վեհ, խորհրդավոր...

Անշեն, լայնարձակ ու անծայրածիր դաշտով եմ
անցնում...

Հուարնկա գիշեր՝ վեհ, գեղատեսիլ, անդորր ու
խաղաղ.

Արուսիկների ճռուցն ե միայն ականջիս հասնում
Անբաժան ճռուց՝ անմեկին, անդուլ և միտալաղա՛ղ:

Ահա առաջիս աղի ծովակի ջրերն են խաղում.
Ի՞նչ հրաշագեղ տեսարան ե այն ներքեվում
փոված.

«Կլոր» լիճն ե այդ. անջուր տեղեից աղն ե
պսպրղում...

Անցնում եմ յեզրով: Բայց ահա դարձյալ մի
լիճ երեվաց:

Անցնում եմ կաթգով «Կարմիր», «Կիատյան»
լճերի մոտով,
Բլրից մոտենում վես, արծաթաշաղ «Կերլեվուտ»
լճին...

Սահման... ե՛լ հեռուն — դաշտեր, սիվաշներ՝
ծծումբի հոտով...

Ո՛ր, սիրուն լճեր: Այս լայնածավալ դաշտերի
միջին,

Պայծառ որերին կամ գիշերներին դո՛ւք եք,
դո՛ւք մենակ,

Վոր ուղեվորիս սթափվել եք տալիս գեթ առ-
ժամանակ...

ԱՐՄՅԱՆՍԿԸ

Մեղմացավ արդեն ծովիցը փշող ցերեկվա քամին.

Միայն մի յերկու հողմադացների թերեր են
շարժվում.

Թաթար ու խուբբեա, բարձրը յերգելով իրիկնա-
ժամին

Փոշոտ փողոցով դեպի հողաշեն տներն են ուղ-
ղվում:

Մոտիկ ճամիյի մինարեյի վրա յերեկաց մուլան
Յեվ ողը հանկարծ լցվեց հատուտի կլկլոցներով.

Այլ մըզկիթներից միացան ձայներ՝ թախծոտ,
կլկլւլւան.

Ջերմեռանդ ծերեր մեճիտ են գնում ըշտապ
քայլերով...

Մութը տարածվեց, բայց արեւվելքից ահա հան-
դարտիկ

Սահեց լուսընկտն և արծաթ շողեր ցիր ու ցան
արեց:

Խեղդուկ տներից փողոց դուրս յեկան
խոնջացած մարդիկ:

Դաշտից՝ կալ հակող թաթարի սրնգի ձայնը
դադարեց,

Յեվ վերջին անգամ հանեց հողմադացն
ընդհատված ճոխնչ...

Արուսիկների սուլումից ի գատ լուեց ամեն ինչ...

ՀԱՐԱՎԻ ԳԻՇԵՐՆԵՐԻՑ

Լող ե տալիս լուսընկան աստղի ովկյանում
Յեվ լայաց հետ շողերով խաղեր ե անում.
Իսկ ծառնոցի վիթխարի նոճերը հանդարտ
Ափին ծփող ալիքին նայում են անթարթ:

Ո՛ր, հարավի լուսընկա գեքանի գիշեր.
Յես քեզ նրման լուսառատ գիշեր չես տեսել:
Դու հարուցիր անցյալիս քաղցրալի հուշեր,
Յեվ չորս կողմից, ուր լուսնի շողերն են հոսել,
Արծաթ շողով փողողվել ծով, լեռ ու ծրմակ,
Տեսնում եմ յես փոլորփող ցընորք ու շրվաք...

Լա՛վ ե այստեղ՝ ծովափին, նոճիների քով.
Խաղուն ծովին նայելով ցընորվում եմ յես
Յեվ անմեկին յերկիրներ սրլանում մըտքով,
Ուր սեր կա, սեր անսահման՝ այս վեհ ծովի պես...

ՊԵՐԵԿՈՊԻ ՊԱՐԱՆՈՑԻ ՎՐԱ

Միջորեյի տապից կիզված դժգույն յերկնում
Մի ա՛մպ չը կա: Սայտաճամուկ ու բծավոր
Մողեան ու իժն արեվի տակ սահուկ անցնում,
Կամ թե անշարժ՝ չոր, տապախարշ — հրատոչոր

Ողն են շնչում քնքշանալով... Լո՛ւռ ե, հանդա՛րտ...
Ահա այնտեղ՝ նեղ շրվաքում, մաճառի տակ
Զգվեց թաթարն. ուղտերն իր մոտ, վես ու հպարտ,
Վորոճալով, շուրջն են նայում աննպատակ:

Արեվյելքում մոտիկ ե ծովն. այն ափերից
Հովիկն իր հետ բերում ե մերթ նեխվածքի հոտ:
Բայց դեպի ձախ աչք ածելով՝ յես յեթերից

Ծովը ջուկել չեմ կարենում: Ափերի մոտ,
Այնտեղ՝ հեռվում յերգում ե նա, ծփանք տալիս
Յեվ վեհ, ազատ յետ ու առաջ գնում-գալիս...

ԳԵՊԻ ՀԻՆ—ԽՐԻՄ

(«Իչքի» կայարանի կողմից)

Ահա Ուչ-Քուլին իր կանաչավետ, պերճ պարիսպ-
ներով.

Շոգից՝ ջրային միրաժն ե դողում ալյակ-
ների պես.

Հարավակողմում— կապուտակ սարեր՝ անընդ-
հատ պարով,

Վորոնց լանջերին շողեր ե սփռել արփին հրրա-
կեզ:

Սոսկալի խորշակ. այնպես ե թրվում հեռվից
ինձ համար,

Թե ծանրը հեվքով հազի՛վ են շնչում յերկնահուպ
սարեր.

Նրանց վրա շոգին մըշո՛ւշ ե ցանում մեղմ ու կի-
սամար:

Գեթ ա՛մպը լողար և իր ըստվերով զովու՞թյուն
բերեր:

ՓՈԹՈՐԻԿ ՍԵՎ ԾՈՎԻ ՎՐԱ

Ալեկոծ ծովի մութ հեռուներից՝
Նոթերը կիտած ամպեր են սողում,
Ծանրը կախվելով մըռայլ յեթերից՝
Թանձրը, թեք շերտով տարափ են հեղում:

Փայլակն է շողում, և դողդողագին
Յելնում են մութից ամպերի կույտեր.
Ակրնթա՛րթ միայն... և ահա կրկին՝
Խոժոռ ու ճնշիչ՝ կախված է յեթեր:

Ահեղ շանթերի բոցը կապուտակ
Բըռնկվում է մերթ սաստիկ ճայթոցով:
Կոհակն է գալիս—և ժայռերի տակ
Ջարդ ու փշուր լինում սոսկալի կոծով.—

Իսկ հո՞ծ քառսից նորերն են յելնում,
Անզուսպ յերախով թափում փրփուրներ,
Բայց ափ չը հասած հեվիհեվ ընկնում,
Թողնում են սպիտակ, սահող շղարշներ...

«ԱՅՎԱԶՈՎՍԿՈՒ ԺԱՅՌԻ» ՎՐԱ

Ծովափի մամուտ, սեզ ժայռի գլխից,
Ուր ծուփը հասնել իզուր եր ուզում,
Դողով համակված և ծանրաթախիժ՝
Յես ալիքների յերգն եյին լրսում:

Վեհ, հանդիսավոր յերգն ալիքների՝
Վոր գալիս եյն փրփրադեզ շարքով,
Հնչում եր ուժգին, հպարտ ու արի,
Լի՛ ազատության դյութիչ հրմայքով:

Անհուն Ազատի վորդվոց ախոյան
Ժեռուտ ափերն ե՛լ՝ ալեկոծ, խոժոռ՝
Ունկընդիր եյին այն խմբերգության
Յե՛վ ըսքանչելի, և՛ խորհրդավոր...

ԱԼՈՒՊԿԱՅՈՒՄ

Հովիկն անցավ... և շշնջա՛ց
Թարմ սոսին... .

Խորշո՛ւմ պատեց անդորր ծովի
Յերեսին... .

Լուսնի ճամբան այնպես թովի՛չ
Շողշողաց... .

Բյուրեղ ալիքն ափին գգվեց—
Յետ լողաց... .

Ա՛խ, հարավի չքնաղ գիշեր,
Բուժիչ ող,

Հեք քուրիկիս հիվա՛նդ բերի
Յես ձեզ մոտ.

Կանաչավուն, անտառապատ
Հաղթ լեռներ,

Բուժեք նրան ձեր շնչերով
Կենսաբեր... .

ՍԻՄԵԻՉԻ ԾՈՎԱՓԻՆ

Տապը կեսորին սաստիկ ե կիզում
Շոգի՛ ե բղխում թմրած ժայռերից,
Ալիքներն՝ ուրախ՝ ափերն են լիզում,
Դյուզված շրջակա չքնաղ վայրերից:

«Հըրաչք» ժայռն իմ դեմ համառ ու
անթարթ
Նայում ե ծովի պայծառ հայելուն,
Իսկ շուրջն ամեն ինչ լուռ ե ու հան-
դարտ,
Ամեն ինչ՝ հմայիչ, հոգեթո՛վ—փայլուն:

Յես ջուրն եմ մտնում: Կոկ ճալաքարեր
Փռված են ծովի վրճիտ հատակին՝
Յեվ այնտեղ պահված անհամար դարեր՝
Դողում են սիրտն ու կախարդագի՛ն:

Ինձ փաղաքշանքով ալիքն ե լիզում,
Դյուզված՝ յեզերքի չքնաղ վայրերից,
Իսկ տապը այնպես սաստի՛կ ե կիզում—
Վերջին հյուսիս անում սրմբած ժայ-
ռերից...

ԾՈՎԱՓԻՆ՝ ՅԵՎՊԱՏՈՐԻԱՅԻ ՄՈՏԵՐԸ

Հարթ ավազն, ինչպես դեղնավուն դիպակ,
կապույտ Պոնտոսի ափն է յեզերում:
Տոթ է: Ծովը մեղմ քնքշանք է բերում:
Նստած եմ ափին ծարավ ու պապակ:

Հորիզոնի մոտ՝ կապույտին տալով
Խրրիմի գրավիչ լեռներն են կանգնած:
Ծովն, արեգակի գգվանքից հոգնած,
Ծփում է, յերգում՝ նազուկ խայտալով:

Հեզիկ հնչյունով ալիքներն ափին
Ջրգում են անվույթ մարգարիտ, գոհար.
Յեվ ժիր խաղերի անվերջ սիրահար՝
Կայծեր է վառում նրանց մեջ արփին:

Փարթամ Խրրիմի այս համեստ ծոցում
Արբեցնում է ինձ հեղեղը լույսի,
Իսկ ծովի յերգած որորն ատլասի՝
Քուն ներշնչելով՝ աչքըս է գոցում...

ԱՌԱՎՈՏՅԱՆ ԳՈՒՐԶՈՒՑԻ ՄՈՏ

Գիշերվա քնքույշ, վոլորուն շուքեր
Դժգնեցին, մեռան այգի ժամերին:
Յեվ սոխակների հոգեզմայլ յերգեր
Զարթեցրին ավի ցողավետ մերին:

Ահա՛ պարզագիծ՝ մութից դուրս յեկան
Հեռավոր ավեր, Այուդաղ, պուրակ...
Կարմիր ու փայլուն գոտիներ հագան
Յեվ ցիր-ցան յեղան ամպիկներն արագ...

Այակներն աշխույժ, գընում են, գալիս,
Ախորժ հըպումով ավերը պաշում,
Կամ հանկարծ՝ հընչուն ծըփանք են տալիս
Յեվ ազատ ծովի բացերը փախչում...

Այգն արեվյելքում արդեն բաց արավ
Մի հըսկայական, բազմերանգ հովհար,
Յեվ փայլի ծովի զարդարանք դառավ
Աստղի՛կը միայն՝ ինչպես հուր- գոհար...

Յեվ ամբողջ չքնաղ յեզերքը զուքվեց
Վառ արշալույսի փարթամ պերճանքով,
Լույսի թըմրեցնող հեղեղում սուզվեց՝
Լուռ անըջելու բուռն տենչանքով...

Ս Ե Վ Ծ Ո Վ Ը

Մանիշակագույն շղթան լեռների՝
Զգված Եվքսիսյան ծովի յեզերքին՝
Անսում և անհագ՝ հրաշափառ տարրի
Հավերժ սիրելի հոգեթով յերգին:

Բուքն և, թափ առած, անցնում սարերով,
Կայծակն և ճայթում ամառվա տապին, —
Անհողողող Յայլան կուսակա՛ն սիրով
Ծովի՛ն և լսում, լուռ կանգնած ավին:

Յեվ տարրը հրգոր յերգում և, յերգում
Իր շքեղափառ անյեղծ յերգերից՝
Ալիքներն ավի ժայռերն են գրկում,
Շաղ տալիս գոհար ու փախչում նորի՛ց...

ՅԱԼԹԱՅԻ ՄՈՏԵՐՔԸ

Յեզերքը քիչ-քիչ կորչում ե հեռվում...

Փարոսի կարմիր կըրակն ե վառվում...

Մուխ Այուդ-դադի թիկունքի վըրա

Շուտով անմեկին լույսը կ'երերա:

Անծայր, անսահման Եվքսինն, իմ դիմաց,

Իր յերգն ե դարձյալ հնչեցնում կամաց,

Կենդանացնելով հուշե՛ր անցյալի

Տարորեն ախորժ թախիժներով լի:

Յեվ՝ ընկերակցած թարմաշունչ հովին՝

Որոր ե ասում մահիկը ծովին.

Ծրփանքն ել ափին պաշեր ե բաշխում,

Ճերմակ փրփուրով յեզերքը նախշում...

Յես՝ մենակ նստած անդորր յեզերքին՝

Կ'անսամ Պոնտոսի հրաշախառն յերգին,

Մ'ինչեվ յերազուն հանգստին հասնի

Կանաչին տըվող մանգաղը լուսնի...

Ս Ե Վ Ծ Ո Վ Ի Ն

Դու թավշյա կապույտով ժպտացիր հոգեթով
Բայդարյան բարձունքին իմ դիմաց.

Անտառով քաղցրաբույր քե՛զ հասա, սքանչաթնւյր,
Յերբ արփին թագնւից շիկամած:

Վողջ գիշեր յեզերքիդ ուշ դըրի քո յերգիդ,
Յե՛վ հալվե՛ց շընչիդ մեջ իմ հոգին.

Ինձ անտես թե՛վերով սըլացրիր յեթերով
Ու հասցրիր հըմայքիդ բարձունքին:

Իսկ այգի լուռ ժամի, յերբ շնչեց զով քամին,
Ավազիդ ջերմ համբույր տըվեցի

Յե՛վ կայտա՛ն ու արի՛, անդորրո՛վ լեռների
Դեպի նոր հեռուներ շըվեցի...

Յ Ա Լ Թ Ա Յ Ո Ի Մ

Խաղաղ յեզերք. լուռ յերեկո.

Կիսաշուք.

Այլակն ասիին սեր ե պատմում

Կամացուկ.

Ցուք են թափում վերից աստղեր

Ու լուսին,

Լույսեր վառում ծովի կնճռոտ

Յերեսին...

Քամին գարթեց... Ամբողջ գիշեր

Ծոցի մեջ

Կը կատարեն նավեր անկամ

Յել եվ եջ.

Մինչ, ու՛ գիշեր սարալանջին

Ծաղկազարդ

Յես կը հաճեմ հոգվով ուրախ

Ու զըվարթ...

* * *

Ուր՝ ցատկման պատրաստ այծյամի նրման՝
Դեպի ծովն ե մըղվել Քիյիք-Աթլաման*,
Ուր ավերն ունեն ուրոյն մի հրմայք
Յեվ վե՛հ են թովքով վերջալույսն ու այգ,—

Ջրգտում եմ հիմա կամքիս վո՞ղջ թափով,
Փափագում ապրել, դյուլթված՝ պե՛րճ ափով,
Յեվ հյո՛ւղ ունենալ ծովից վո՛չ հեռի
Յեվ անհա՛գ լրսել յերգն ալիքների:

Բայց իղձըս միայն լոկ իղձ ե մընում,
Որերս՝ մըռայլ՝ գալիս են, գընում,
Յեվ պայքարի մեջ՝ դա՛ռն ու սի՛րտ մաշող՝
Ամբողջ տարիներ անցնում են անշող...

Բայց հոգիս՝ խորքի՛ց, խո՛ւ թափով, կրկին
Ջգտում ե հիմա հեռու յեզերքին,
Ուր՝ ցատկման պատրաստ այծյամի նրման՝
Դեպ ծովն ե մըղվել Քիյիք-Աթլաման...

*) Քիյիք-Աթլաման հրվանդան ե Սեվ ծովում՝ Թեո-
դոսիայի յեվ Քոքթերեյի մեջտեղ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՅԵՐԳԵՐ

Կանգնե՛ք այժմանս, որպէս զայն
Քոյ այս խոսքով ինքնուրոյն ձեր
Յարմարեալ կանոն չէ՛ք ձեր ձեռքով
Այլ միշտե՛ղ սուս կ'ընէ՛ք ձեր ձեռքով

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՅԵՐԳԵՐ

Նա կուրսի է, նա կուրսի է, նա կուրսի է
Այնպէս, որպէս ինքնուրոյն ձեր
Կանոնով ձեր ձեռքով ձեր ձեռքով

Քոյ միշտե՛ղ մեր ձեռքով ձեր ձեռքով
Կանոնով ձեր ձեռքով ձեր ձեռքով
Սրտով ձեր ձեռքով ձեր ձեռքով
Կանոնով ձեր ձեռքով ձեր ձեռքով

Կանոնով ձեր ձեռքով ձեր ձեռքով
Կանոնով ձեր ձեռքով ձեր ձեռքով
Սրտով ձեր ձեռքով ձեր ձեռքով
Կանոնով ձեր ձեռքով ձեր ձեռքով

The first part of the manuscript is devoted to a description of the general principles of the theory of the subject, and to a discussion of the various methods which have been employed in the investigation of the same.

The second part of the manuscript is devoted to a description of the various methods which have been employed in the investigation of the subject, and to a discussion of the results which have been obtained.

APPENDIX

The first part of the appendix is devoted to a description of the various methods which have been employed in the investigation of the subject, and to a discussion of the results which have been obtained.

The second part of the appendix is devoted to a description of the various methods which have been employed in the investigation of the subject, and to a discussion of the results which have been obtained.

The third part of the appendix is devoted to a description of the various methods which have been employed in the investigation of the subject, and to a discussion of the results which have been obtained.

Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ն Ք Ը

Կյանքն աշխատանքո՛վ պիտ արդարանա:
Թող այս խոսքերի խորհո՛ւրդը վըճիտ,
Յերբե՛ք քեզ համար չը թըվի անխնա՛,
Այլ՝ մինչե՛վ դու կա՛ս՝ հընչե ականջիդ:

Ով պահից լըքված՝ կյանքն ե վերլուծում,
Նա կու՛յր ե, նա կյանքն իսկի չը գիտե.
Աշխատանքից դուրս՝ նա գո՛ւր ե փորձում
Գըտնել վայելքի պալա՛տ գրանիտե:

Թող վիճակը մերթ լինի դա՛ռն ու խի՛ստ,
Լարված աշխատանքն ըսպառե ույժեր,—
Որհնի՛ր դսւ նըրան. կը գա յե՛վ հանգիստ,
Գործոն ցերեկին կը փոխե գիշեր:

Կյանքն աշխատանքո՛վ առաջ ե քայլում,
Նըրանո՛վ միայն մարդն ե յերջանիկ.
Ուր աշխատանքի հանճարն ե փայլում,
Կյանքն ունի այնտեղ վեհությա՛ն կընիք...

ՉԿՆՈՐՄՆԵՐԻ ՅԵՐԳԸ

Ալիքն անցավ. որը մըթնեց.

Դեպի քո՛ւն:

Առավոտյան նորից կ'ելնենք

Աննըկուն.

Ծով դուրս գալով՝ մենք կը բանանք

Առագաստ,

Ծովի հեռվում կը թափառենք

Լուրջ, ըզգաստ.

Մեր յերգերով՝ ձըկնորսության

Ուղեկից,

Մենք չենք ըզգա տա՛պն ել՝ կիզող

Յերկրնօրից,

Յեւ՛ լոկ տարված աշխատանքի

Թըրթիռով,

Խոչ ու տրնքում կ'արդարացնենք

Անխըրով...

* * *

Գործարանի աշխատանքում
Ըսպառվեցի՛ն իմ ույժեր:
Անպե՛տք եմ յես հիմա կյանքում.
Որքս ո՞ր չե՛, այլ՝ գիշե՛ր:

Յեվ տըրորվա՛ծ ու հաշմանդամ՝
Քարշ եմ տալիս գոյություն.
«Ինչո՞ւ, — հարցնում, — կյանքս փարթամ
Անցավ տխո՛ւր, ապարդյո՛ւն»:

Աշխատանքի վարձով՝ միթե՞
Վո՛ղջը գընվեց իմ անձի, —
Առողջությո՛ւնն իմ յերկաթե
Քաջ անդամներն առնացի:

Ո՞վ ե արդյոք կարգ սահմանել՝
Հյո՛ւթը ծըծել սաստարի,
Հետո՞ ազատ՝ փողոց վանել,
Վոր մուրալու թափառի:

Արդարությո՛ւն, խա՛չ հանվեցիր,
Բայց չե՛ս պարտված, իրավո՛ւնք:
Սատա՛ր, յերբե՛ք մի կասկածիր.
Պիտի ուրբվի՛ մեր արցունք...

ԱԾԽԱՀԱՆՆԵՐԻ ՅԵՐԳԸ

Մենք գեանի սըրտում,
Անթափանց մըթում,
Պոկում ենք շերտեր սե՛վ քարածուխի.
Ծանրը ողի մեջ՝
Լապտե՛րն ե անշեջ
Մեզ գործի, խուսման ցույց տալիս ուղի:

Աշխատանք— դաժան,
Շահը— աննըշան,
Վրտանգներ— ցընցո՛ղ, մահ— ահաբեկի՛չ.
Բայց կամքը բախտի
Վորի՞ն չի հաղթի,—
Յեվ... այստե՛ղ ենք մենք,— գեհենի բնակիչ:

Մենք լոկ վերեվո՛ւմ
Ազատ ենք հեվում,
Ըզգում մի ըոպե, թե մե՛նք ել ենք մարդ.
Այնտե՛ղ ել, սակայն,
Մենք հյո՛ւր ենք միայն,
Յեվ մեր կյանքն՝ իրոք՝ կյանք չե, այլ՝ թակա՛րդ...

ԴԱՐԲՆԻ ՅԵՐԳԸ

Ինչպես շիկնած յերկաթն ե միշտ կըռանին հըլո՛ւ,
Այդպես՝ կյանքի զարկերի տակ յե՛ս եմ լըռելու.
Թող յես կազմով լինեմ ամո՛ւր, պի՛նդ՝ ինչպես յերկաթ.
Աշխարհային սալի վըրա շո՛ւղ եմ աննըկատ:

Բայց յես վորքան չընչին լինեմ, — կա՛մք ունեմ հըզոր,
Տե՛նչ, վոր դարձնեմ վաղըս՝ պայծա՛ռ՝ վո՛չ ինչպես այսոր.
Իմ քուրայից դուրս պիտի դա այնպիտի՛ գործիք,
Վորի առաջ պիտ խոնարհվի՛ մարդկային կեղծիք:

Իմ կըռանի ամե՛ն մի զարկն ի՛նձ յեվ ամենքի՛ն
Միշտ, քա՛յլ առ քա՛յլ պիտ մոտեցնենո՛ր կյանքի շեմքին.
Իմ գո՛ռ յերգին ծընունդ տըվեց իմ բորբո՛ք քուրան,
Վորը մի նո՛ր պաշտամունքի պիտ դառնա խորա՛ն...

ԴԵՐՉԱԿՈՒՀԻՆ

Ուստիանե Համալյանին
Խեղճ ես, վիճակն այնպես անգո՛ւթ սեղմել ե
քեզ իր ճիրանում,
Վնր՝ կարիքից ինչպե՛ս դուրս գաս—ինքըդ ել
չե՛ս իմանում.
Միայն՝ լարվա՛ծ ույժ ես տալիս միակ գեներդ՝
ասեղի՛ն,
Յեվ աշխույժի լոկ ստվե՛րն ունի դեմքըդ
գունա՛տ ու դեղի՛ն:

Տարիների շարքն ե անցնում,—քեզ համար չե՛ն
խի՛նդ, ծիծա՛ղ.
Գիտե՛ս, վոր կյանքն ամեն մարդու շնորհ չե
տըվել աջ ու ձախ.
Յեվ լոկ սըրտիդ սիրածի հետ ըզգում ես քեզ
յերջանիկ,
Յերբ նա կըրձքին քեզ սեղմելով կրկնում ե ջերմ.
«Ի՛մ ջանիկ»:

Բայց նա քեզ շա՛տ դուր ե գալիս ա՛յն պահերին
մանավանդ,
Յերբ սատարի հասու խելքով բաց ե անում
վեհ ավանդ,
Յերբ՝ ավելի՛ հավատալով աշխատանքի
հաղթու՛թյան,
Տենչում ես դու, վոր նա իշխե՛ արդարությամբ՝
հավիտյա՛ն...

ՀՆՁՎՈՐՆԵՐԸ

Մանգաղն արտում՝ շողերի տակ՝
Յելից մինչ մուտն արեգակի՝
Զիմանալով իսկի վաստակ՝
Գո՛վքն ե յերգում աշխատանքի:

Յեվ շարքն աշխույժ հընձվորների՝
Լուռ՝ չափածո շարժումներով
Անց ե կենում առա՛ջ, հեռի՛,
Յերգո՛վ, վորում թա՛փ կա, կորո՛վ:

Յեվ այս ժամին դաշտը վոսկի
Կարծես լինի հեքյաթ—թովում,
Վըսեմ մեհյա՛ն աշխատանքի,
Ուր գերագույն զոհ ե բերվում:

Յեվ՝ մըտովի՝ ամե՛ն հնձող
Փա՛ռք ե տալիս աշխատանքին,--
Ոբհնում գետնի ույժերն ու ցող,
Մարդու թափած քի՛րտըն անգին...

Սիրո սրբա թան զգոյթ
Եւ սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ

Սիրո սրբա թան զգոյթ
Եւ սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ

Սիրո սրբա թան զգոյթ
Եւ սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ

ՍԻՐՈ ՊԱՐԸ

Սիրո սրբա թան զգոյթ
Եւ սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ

Սիրո սրբա թան զգոյթ
Եւ սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ
Սրբա թան զգոյթ

* * *

Սերը սրտիս՝ լուռ գիշերին
Յես սլացա լեռն ի վեր,
Վստահացած վառ աստղերին,
Պարզած հոգուս լայն թեւեր:

Յեվ գագաթին՝ դիվախնդում
Մի ձայն հասավ ականջիս—
Ու մի վերի խոր անդնդում
Կանգնած տեսա առաջիս:

Կանչում ե՛ նա, դյուրթում վարից.
Դբբիչն ասես—զանգի ձայն.
Ծագ՝ սրբատարի՛ յես կասարբց
Ծած եմ նետվում լույսայս:

II, շերտ սրբո խրվա՛րս զօրո...

III, անմոռա՛ց ակնթարթ...

Փերի, զորե՛ղ, սուր քրքջիլ—
Թող զարհուրե՛ն վիշտն ու դարդ:

Թող անդնդում, գետեղերքին,
Նո՛ր արշալույս մեց ժպտա,
Յեվ դու՛ սեղմած ինձ քո կրծքին՝
Արբիլ սիրուց ու խնդա՛...

ՍՊԱՍՈՒՄՆ

Վերըստին հոգիս՝ աշխույժով տարված՝
Անհուն ցնծության ծովումն ե լողում
Յեվ իմ հանդիման դեմքդ ե շողում,
Արեգակնային վեհ փայլով վառված:

Դու գիտե՞ս արդյոք, ինչպես սրտատրոփ
Ըսպասում եմ յես քեզ հանդիպելուս,
Յեվ պատահելիս՝ վորքա՞ն խորասփոփ
Բերկրանք ե տիրում թախծապատ հոգուս

Ավա՛ղ, չը գիտե՛ս... Ո՛ր, թե ըզգայիր,
Վոր դո՛ւ յես պաշտած իմ աստվածուհին.
Ո՛ր, թե սրտիդ մեջ ապաստան տայիր
Ջերմ ըզգացմունքիս հախուռըն գրոհին:

Դեռ վարագուրված մշուշոտ քողով
Գաղտնիք ե մընում հոգիդ ինձ համար.
Բայց յես քո խոսքին կը սպասեմ համառ՝
Ջերմացած հույսի լուսասփիռ շողով...

ՀԱՇՏՈՒԹՅՈՒՆ

Քո ցասմունքից ահ առի,
Փախա մոտերքն անտառի.

Ահ առի

Ու փախա,

Ինչպես սրտոտ մի տղա:

— Ասա՛, անտա՛ռ, դու գիտե՛ս.

Ո՞վ ե իրավ՛ նա՞, թե յես.

Դու գիտես

Յերկուսիս.

Այստե՛ղ փարեց նա վզիս...

Հովը սուրաց դեպի ձախ,

Բերեց հնչուն մի ծիծաղ.

— Դեպի ձախ

Մի՛ նայիր.

Ո՛ր, ների՛ր ինձ, խընայի՛ր:

Միթե իրո՞ք բարկացա, —

Քո համբույրից խենթացա.

Բարկացա

Հանաքո՛վ.

Նստե՛նք դարձյալ՝ քովեքով...

* * *

Կը գամ, կամաց կը բաղխեմ
Լուսամուտիդ ապակին...
Քո շրթերից կը քաղեմ
Սիրո համբույր տապագին:

Դժգունադեմ, հեզ լուսինն
Ամբողջ գիշեր կը թափե
Քո կաթնագույն յերեսին
Ցուքերն անբիծ սատափե:

Ամբողջ գիշեր իրար հետ
Կը զրուցենք խոսքընդհատ,
Մինչեւ լուսինն ուշավետ
Թեքվի դալուկ ու վհատ:

Ու կը տիրե լուսաբաց...
Դու սիրահեղց կը նիրհես.
Յես դուրս կը գամ սիրարբած՝
Հրաժեշտ—համբույր տալով քեզ...

ԼՈՒՍՍՎՈՐ ՊԱՀԸ

Լի յե խինդով սիրտըս անհեծ,—
Իսկի շունեմ դարդ ու ցավ.
Սիրո ալիքն ուժգին գրոհեց,—
Կյանքըս նորի՛ց լուսացավ:

Կորավ լքման հույլը տրխուր,
Ձը կա թախիժ ծանրաթեվ,—
Ասես մըրրիկ ահասարսուռ
Անցավ, մընաց իմ յետեվ...

Լուսավոր պահ, վե՛հ ես հավետ.
Դու իմ հոգին հարուցիր,
Սըրտիս մըռայլն իսկույն յեվ եթ
Արիր իսպառ ցան ու ցիր...

* * *

Ամե՛ն առավոտ յես հիշում եմ քե՛զ,
Յերբ ծիրանափառ մի ծո՛վ անսահման
Ինձ ցուլց ե տալիս այգը հրաշատես, —
Այնքա՛ն՝ իր գեղով՝ նա քե՛զ ե նրման:

Ամե՛ն կեսորի միտքս ես գալիս,
Յերբ ամրան արփին հախուռըն թափով
Յերկրին կենարար իր տաքն ե տալիս, —
Այքա՛ն ե նրման նա քեզ իր տապով:

Ամե՛ն երեկո յես քե՛զ եմ հիշում,
Յերբ մեղմ վերջալույսն՝ աննրմանու վես
Մարում ե խաղաղ քնքույշ մշուշում, —
Այնքա՛ն՝ մարումով նրմանում ե քե՛զ...

*
* *

Սիրում եմ քեզ, ինչպես արեֆն՝ ամրան այգին,—
Շաղո՛տ ծաղկին,
Ինչպես՝ լրիվ լուսնյակն ամրան— ծո՛ֆն անխրոով
Պերճ ափերով:

Սիրում եմ քեզ, ինչպես այգի արտը լըռին—
Մեղմ գեփյուռին,
Կամ ոազում պաղ աղբյուրին— ծա՛ռն արմավի՛
Մի՛շտ ծարավի:

Սըրտիս, հոգուս վողջ ջերմությամբ՝ սիրում եմ քեզ
Կարոտակեզ,
Յե՛վ կյանքն ըզգում՝ այդ սիրո մեջ՝ լի՛ իմաստով,
Խո՛ր հոգեթով:

Իմ եյության ամբողջ թափով՝ յես և՛ հիմա,
Յե՛վ մինչե՛վ մահ
Քե՛զ եմ սիրում և պիտ սիրեմ, իմ խո՛ր հրճվանք,
Հմա՛յիչ իմ կյանք...

* * *

Դու — համակ թո՛վք, հրաշալի՛ք,
Յեթերային մի եյակ.

Յես — քեզ համար խաղալի՛կ,
Անհոգութեան մի կատակ:

Անտես բոցում այրվեցի՛,
Յեվ քա՛ղցր ե ինձ այդ բոցում.

Մի՛շտ պիտի գամ քեզ այցի՛
Մոխրանալու քո խցում:

Պիտի խրմցնեմ քեզ նեկտար,
Մինչեվ ց՛հա՛գ դու արբես.

Իսկ դու խաղա՛ անդադար
Ինձ հետ՝ անհոգ թռչնի պես:

Թող այս ներկան դանդաղի՛,

Ծանոթ վախճանն ուշանա՛.

Դու՛ անձնատուր հո՛ւր — խաղի՛

Վարվիր ինձ հետ անխընա՛...

*
*
*

Այսոր յեկար հրաշափայլ՝
Այգի շաղով սրբակրված,
Ինձ մոտեցար շտապաբայլ, —
Յեւ մենք նստանք գրկրված:

Ձը խոսեցի՛նք համարյա,
Բայց ժամն անցավ աննրկատ.
Խուլ՝ դեպի հոգսն առորյա՝
Համբուրվեցի՛նք խանդակաթ:

Համբուրվեցի՛նք մերթ հեզի՛վ,
Մերթ մուկի՛ն ու հախո՛ւռն.
Համբուրվեցի՛նք անհաշի՛վ,
Սիրո՛վ անզուսպ, կրքո՛վ բուռն...

Այլ թրոա՛վ քո դեմքից.
Ուշքի յեկար հազիվ հա՛գ:
Դու հեռացար իմ շեմքից,
Վոր իրիկու՛նն ելի՛ գա՛ս...

*
*
*

Չքնաղ կրծքիդ խոնարհված՝
Խնչպես սիրո աղբյուրի,
Ծծում եմ յես՝ վողջ լարված՝
Թուվքը մարմնիդ նեկտարի:

Տապ շրթերիս հպումից՝
Արբած գըլուխդ ընկավ յե՛տ.
Յեվ խիղախված ըմպումից՝
Չուվե՛լ կ'ուզեմ յես քեզ հետ...

Հանկարծ թափով պարզում թեվ,
Գրկում ես ինձ կատաղի
Յեվ համբուրում հեվիհեվ
Մազերն այրվո՛ղ իմ գլխի:

— Ե՛լ չե՛մ իշխի հուր կրքիս, —
Հազիվ եմ յես մրմնջում,
Սեղմում ամուր քեզ կրծքիս,
Չուվում քեզ հետ... և մնջում...

* * *

Յես քեզ այրեցի ծովի յեզերքի՛ն,
Սրտիս կրակո՛վ յես քեզ այրե՛ցի.
Խո՛ւլ մընացիր դու ծփոնքի յերգին,
Յերբ գերեցի յես սե՛րդ կանացի:

Յես քեզ այրեցի այնպիսի՛ բոցով,
Վոր պիտի հուզե քեզ հոգուդ խորի՛ց.
Դու պիտի ապրես արտամուխ խոցով
Յեվ տանջվես անուշ ու տանջվես նորից:

Ուր ծովն եր յերգում այնպես փռահե՛ղ,
Յես քեզ այրեցի գերազո՛ր բոցով.
Հիմա ի՛մն ես դու, ինձ հետ—ամե՛ն տե՛ղ,
Թեկուզ և փախչե՛ս, անցնես ծովե ծո՛վ...

* * *

Յես հիշում եմ անկողինդ,
Ինձ գրկելիդ հերարձակ.
Յես հիշում եմ տաք մարմինդ
Յեվ վրճիւդ համարձակ:

Յես հիշում եմ վառ անցյալը
Այն յերազը անմոռաց,
Իմ մեկնումը, հեռանալը
Յեվ ապրելը՝ կես—մեռած:

Յես հիշում եմ, պարզ տեսնում եմ
Պատկերները անցյալիս,
Յեվ լալիս եմ, և հարցնում եմ. —
—Ո՞ւր ես այժմ, անձկալիս...

*
* *

Դու հեռացար վա՛տ աչքերով.
Ինչո՛ւ համար, — չը հասկացա:
Յեկա քեզ մոտ՝ թախծոտ, խռով,
Նստա շեմքիդ և լուռ կացա:

Զուր փորձեցի խոսել քեզ հետ. —
«Թող ինձ մենակ» — մըմնջացիր:
Յե՛վ վողջ ջարդված՝ դարձա յես հետ,
Յե՛վ ինձ ճնշե՛ց թախիժն անձիր:

Շա՛տ խորհեցի՛ ինչո՞ւ արդյո՞ք
Այդ յերեկո՞ ասիր ինձ «վո՛չ».
Յե՛վ հասկացա, յեղա անհոգ,
Վոր դա միայն խաղ ե կնոջ...

*
* *

Դուրսը քամին թո՛ղ վռոնա,—
Այսոր վայելք ըզգանք մենք.
Մեր սերն այսոր պիտ խորնա՛.—
Վերցրո՛ւ գինին. դե՛հ, խրմենք:

Ա՛հ, չարածճի սիրասուն,
Ինչպե՛ս դու շուտ գինովցար.
Բացվեց անուշ քո լեզուն,
Դեմքըդ փթթեց ալ—պայծառ:

Դու վեր կացար, բազմոցի
Վքա ընկար՝ կուրծքդ բաց.
Թըռա քեզ մոտ, գրկեցի,
Համբուրեցի սիրարբած...

Ծա՛նր ես արդեն դու հեվում.
Ի՞նչ եմ անում,—չը գիտեմ.
Վարագույրի յետեվում
Դու իմ կամքին չե՛ս ընդդեմ...

* * *

Խոնարհվի՛ր վերաս
Խորհրդով գաղտնի.
Ինչպես վառ յերազ՝
Թող գիշերն անցնի:

Յես ըղձում եմ՝ թափ
Սիրո փոթորկի,
Այրող-մրկող տապ
Գերագույն կրքի:

Վայելքն եմ տենչում
Ըզգալ խորապես.
Քե՛զ եմ շնջում,
Վոր ազատ լինես:

Վերաս խոնարհվիր, —
Փարեմ քո վզին.
Այրի՛ր ինձ, այրվի՛ր
Ինձ հետ միասին...

*
*
*

Յեկա քեզ մտտ. դո՛ւ պայծառ՝
Նստած ես գով սենյակում.
«Ինչո՞ւ այսքան ուշացար»—
Կարդում եմ քո հայացքում:

Վաղո՛ւց եմ քեզ կարոտել.
Բայց յես դիտմամբ ուշ յեկա...
Կարողացա՛ յես հաղթել
Քո պաղուծյունն անրգգա:

Հա՛վ ե հիմա ինձ ու քեզ.
Խինդ ե փայլում յերեսիդ.
Այսօր անհո՛ւն թովք ունես.
Կուզեմ փարե՛լ բաց վզիդ:

Գիտե՛մ ինձ հեշտ թույլ չես տա,
Բայց այդ չա՛րած չե՛մ մեկնի.
Այսօր վրաս չե՛ս խնդա,
Այսօր մի բան կը լինի՛...

* * *

Քո լուսափայլ սենյակում
Ջրնա՛ղ են դու — անմեկի՛ն.
Պագնո՛ւմ են ինձ ու գրկում,
Ներս չե՛ս թողնում վո՛չ մեկին:

Դրուան կամա՛ց մոտեցար
Ու մա՛ն բերի՛ր բանալին. —
Ինձ հետ կիսե՛լ կամեցար
Ազատ սիրո ավելի՛ն:

Թեթեվագգեց՝ դու նստար,
Թեվով վզի՛ս փորեցիր,
Համբուլյրնե՛րով անդադար
Կիրքս սաստի՛կ վառեցիր...

Շա՛տ շարություն արինք մենք,
Ինչպե՛ս յերկու յերեխա:
Պետք է, սակայն, վրկայենք —
Այսօր համե՛ստ յես յեղա...

* * *

Դժգույն՝ յեկար, ասիր տրտում,
Վոր չե՛մ բնավ իրավացի,
Վոր զո՛ւր եմ յես չարասրտում՝
Քեզ մատնելով մռայլ թախծի:

Քո համոզիչ մեղմ խոսքերից՝
Սիրտս յեղավ կտո՛ր—կտո՛ր.
Բայց լո՛ւռ կացա, —յեվ դու նորից
Քեզ մոտ դարձար դանդաղ, անդորր:

Դու չե՛ս կարող տանջվել գաղտնի.
Տես՝ չը թագցնես յեվ հիացմո՛ւնք,
Յերբ յես այսոր՝ հենց մութն ընկնի՝
Գամ, քեզանից խնդրեմ շրթունք...

ՍԻՍՎՈՒՆԵՐԻ ԳՐԹԻՑ

* * *

Աշնան թախիժի տաճարը մըտա
Յե՛վ բազկատարած ծունր շոգեցի,
Քեզ բազմութեան մեջ իսկո՛ւյն ջոկեցի,
Քեզ իսկո՛ւյն գըտա:

Ու գորշ վարագույլն անլույս տաճարի
Հանկարծ վար ընկավ՝ յերկու կես եղած,
Յե՛վ գարնան փայլի հեղեղը տեղաց—
Կայտա՛ռ ու արի՛...

Յե՛վ եկատազի մեջ վոգիս մենուճար
Բազմած ե հիմա վըսեմ գագաթին
Ու տեսնում ե նա շղարշ ծիր կաթին,
Վորով դու իջար:

Յե՛վ ըզգում ե նա շունչի վարդաբույր,
Յե՛վ աղերսագին խնդրում ե խոսել.
Մենակ որբերի գետե՛ր են հոսել.—
Ո՛ր, տո՛ւր ինձ համբույր:

Տուր ինձ մի համբույր, և դուրս գանք իսկույն
Այս բազմությունից, վոր պրկել ե մեզ:
Սիրո նեկտարից շա՛տ պետք ե խըմես,—
Դու շա՛տ ես դրժողույն...

Կը թողնեմ տաճարն աշնան թախիժի
Յե՛վ քեզ հետ սիրո հովիտը կ'երթամ
Ու կը նըվիրեմ քեզ հոգիս փարթա՛մ,
Առա՛նց մի բժի...

* * *

Յես լաց յեղա հոնգուր—հոնգուր,
Յես վողբացի սրգազգեց.
Սիրտըս նորից մընաց թափուր,
Նորից յեղա գահընկեց:

Յե՛վ յերբ որվա շողքը մեռավ,
Ջարթեց աշխարհն յերազի,
Ինձ ցընորմունք իր գիրկն առավ,
Յե՛վ որորված՝ յես ասի,—

Աղջամղջի վեհ խորանին,
Սիրտ իմ, խոնարհ գլուխ տուր.
Հսկի՛ր՝ երբեք չըջիջանին
Քո կերոններ բոցահուր.

Մռայլի դեմ ծաղրդ նետիր,
Խաղա՛ղ մընա—անսահման,
Ու կաց արթուն յե՛վ ուշադիր
Համբ Անհայտի հանդիման...

* * *

Վոսկի շողեր յերազների,
Ծիրանեգույն անըրջի
Լուռ մարեցին. հոգիս՝ գերի,
Հիմա մուար պիտ շըրջի:

Ո՞վ եր արդյոք այն մեկն անտես,
Վոր ինձ յեղավ ուղեցույց,
Բերեց հեքիս թախծի պարտեզ—
Սեպ սարերով անմատույց:

Անդնդախոր ըստորոտում
Ամպն ե կախվել սեվացած.
Ամպն ե այնտեղ խուլ վորոտում,
Լողում ըզգույշ ու կամաց:

Յեկ ո՞վ գիտե՝ յե՛րբ կը հառնե
Քայլն առաջվա հրմայքի
Ու սըրտիս մեջ յե՛րբ կը զարնե
Զանգը նորո՞գ վառ այգի...

ԴԱՐՔԻՆԻՆ

Կրօնան խրփիր շեկ յերկաթին՝
Թող նա կայծեր արձակե.
Դիր մեխ վրան, զա՛րկ գագաթին. —
Ի՛նչ ե յերկաթն. ա՛ռ, ծակե՛ :

Գաղտնիք շա՛տ կա յերկրի վերա, —
Հո՛ւրն ե պակաս լուծելու :
Առանց հրրի ի՞նչ կը յեռա.
Մարդն ի՞նչ անե՛ խեղճ, հըլո՛ւ :

Մուա՛ր, շըվա՛ր՝ փընդըում ե նա
Գաղտնիքների բանալին,
Յեվ՝ ո՛վ գիտե՛ յե՛րբ կը դառնա
Գըլուխ տալու քո սալին :

Սար ու ձորեր կը թափառե,
Խոր կընճիոններ լի՛ դեմքին. —
Կը գա, քեզ ձեռք կը կարկառե
Նըվիրական քո շեմքին :

Կրօննագեն հուժկու դարբին,
Մի որ, ընտրյա՛լ կը դառնաս.
Քեզ կ'ողջունե նորոգ արփին
Իր շողերով հեզանագ...

* * *

Ահա մեռավ լույսն աննըկատ,
Զով յերեկոն մեղմ հեվաց:
Դու ինձ պատմիր վոսկի հեքյաթ՝
Սիրո՛վ, կրքո՛վ տոգորված:

Կանչիր՝ թող գան ասպետն ու կույս,
Անցնեն գոտին ծիրանի,
Արեվի դեմ՝ անհող, անյուզ՝
Իրար գրկեն գեղանի:

Յե՛վ մինչե՛վ այդ արբե՛ն իսպառ
Սիրո անույշ նեկտարից,
Ազա արփին՝ հանդիսափառ
Ժպտա սարի կատարից:

Վոսկի շողքից նրանք զարթե՛ն,
Ըզգան անճա՛ռ հիյացում,
Սիրո տապից շճա՛ծ արդեն՝
Քայլեն դեպի հագեցում...

* * *

Պալատը, վորտեղ կյանքի մեղրածոր
Խի'նդն ես վայելել դու մինչեւ հագուրդ,
Ճեղքե՛ր ե տալիս, փրչում որեցոր,
Անցորդի վրա հեվում մահվան ցուրտ:

Տաճա՛րը, վորտեղ այնպես ջերմեռանդ
Աղոթում եյիր և հառնում կրկին,
Դարձել ե հիմա իսպառ քարուքանդ
Յեւ հանգչում ելուռ մոռացման գրկին:

Քեզ համար աշխարհն անծայր—անապատ:
Գնա՛, պալատի շե՛մքը համբուրիր,
Յեւ՛ անհո՛ւյս սիրով, ջե՛րմ ու խանդակաթ՝
Ավեր տաճարի քարերի փարիր...

* * *

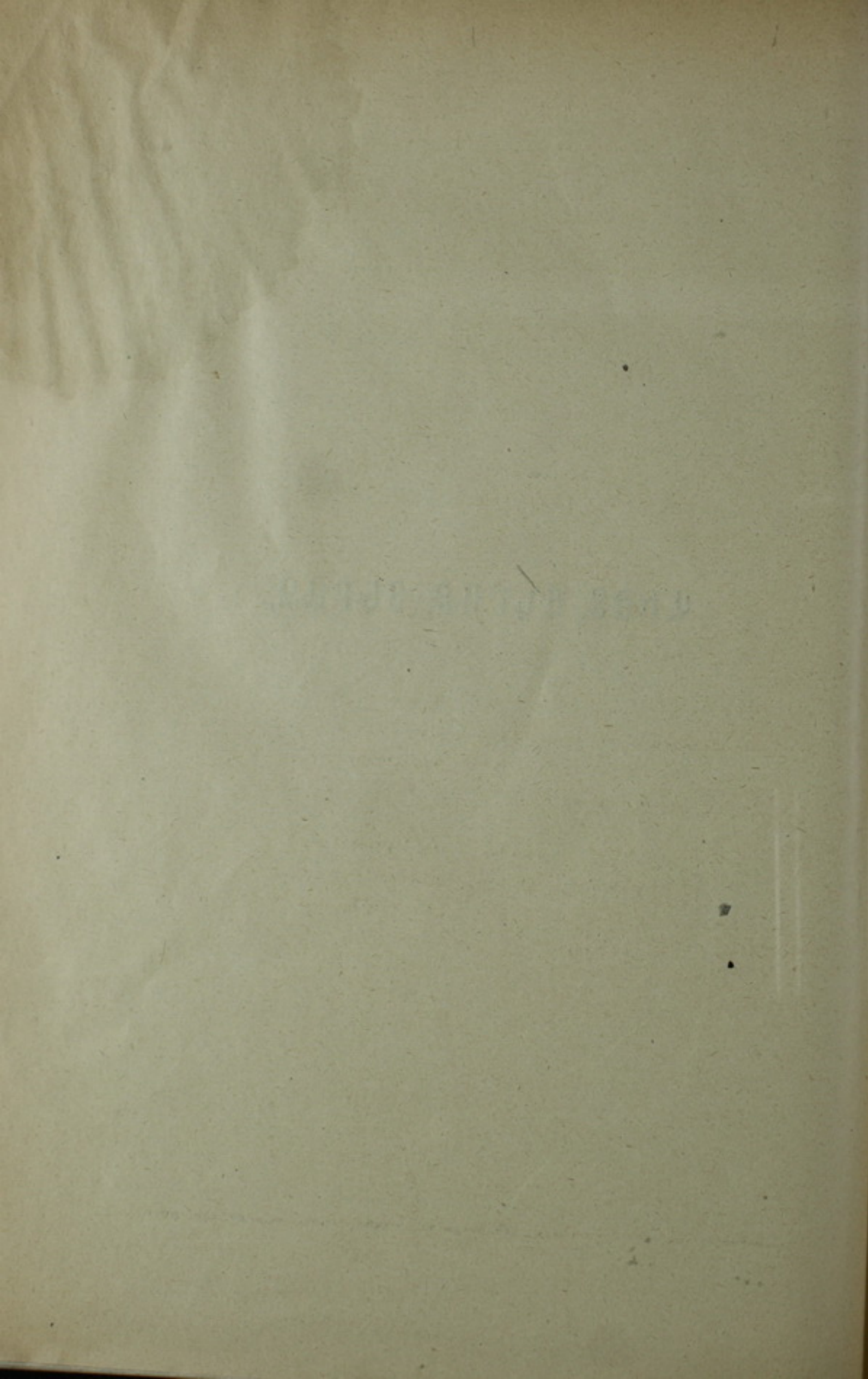
Կանգնած եմ դրռանդ, ինչպես մուրացիկ,
Յեւ վողորմություն գերագույն հայցում.
Քո դո՛ւռը ինձ բաց, ժրպտա՛ գեղեցիկ,
Տուր տենչող սրտիս պայծառ գոհացում:

Կյանքի ճամբաներն ինձ քեզ մոտ բերին...
Յես թափառեցի, տանջվեցի յերկա՛ր.
Յես կարկրտաբե՛ր, շանթո՛տ ամպերին
Այնքա՛ն տոկացի՝ հոգնա՛ծ ու տրկա՛ր:

Յեւ հիմա իմ մեջ աշխույժ ջի՛ղ չը կա,
Վոր նախկին թափով հաղորդվեմ կյանքին.
Նայի՛ր՝ ի՞նչ եմ յես.—մի անգոր հըսկա՛
Դա՛ւրն վողբացող կորուստըս անգին...

Կանգնած եմ դրռանդ, ինչպես մուրացիկ,
Յեւ վողորմություն գերագույն հայցում.
Քո դո՛ւռը ինձ բաց, ժրպտա՛ գեղեցիկ,
Տուր տենչող սրտիս պայծառ գոհացում...

ՎԻՇՏ, ՑՆՐՈՔ, ՅԵՐԱԶ,

ԵԼԵԳԻԱ

Մուժ ու մըռայլ որ. յեվ հողմի հեծծյուն.
Անձրեվ ե գալիս, վիշտն ավելանում:
Հանկարծ անձրեվին հաջորդում ե ձյո՛ւն.
Բայց թացը նըրան շուտով կըլանում,

Ծածկում ե աչքիցս... Անցնում են ժամեր...
Յեվ տեսնում եմ յես մի ուրիշ պատկեր.
Յերկինքը դարձյալ մուժ, վարագուրված,
Իսկ գետնի վրա քնքույշ ձյուն փռված:

Այս խավարամած, մըռայլ որվա պես
Ցավատանջ հոգիս միշտ մուժ ե, անլույս,
Յեվ իմ սրտի մեջ՝ թախծո՛տ, վշտակե՛զ՝
Վաղո՛ւց չե փայլում շողշողուն մի հույս...

—Ո՛, սի՛րտ իմ, տոկա՛ և մի՛ վհատիր.
Չե՞ վոր մշուշոտ որերից հետո
Գարուն ե գալիս, նորոգվում յերկիր՝
Պայծառ, կենսատու արեվի ներքո...

ՄԵՌՅԱԼ ԾՓԱՆՔԸ

Իմ թախծալի, մըռայլ հոգին
Կյանքի կըրովում վաստակած՝
Հուզվեց, ինչպես ծովն աշուճքին,
Անշափ լացեց ու սրգաց:

Սակայն ինչպես մեռյալ ծրփանք,—
Հավետ թաքս՛ւն աչքերից —
Վոր՝ աննըշմար՝ լո՛ւռ ու անկյա՛նք
Ծովն ե հուզում խորքերի՛ց, —

Հոգիս յեռաց, բայց չը բացեց
Իր անհատնում, վիշտն ու ցավ,
Յեվ ով նրան խոր թափանցեց,
Լոկ նա՛ իմ վիշտ իմացավ...

Այդպես՝ հանկարծ ազատ ծովում,
Ուժգին մեռյալ ծրփանքից,
Ահեղորեն նա՛վն ե ճոճվում՝
Մեկնած խաղաղ յեզերքից...

* * *

Մըթում հեվացին խոժոռ ամին ու ծով,
Սիրտըս պարուրվեց անմեկին թախծով,
Յեվ յես սըզացի, վոր մըռայլ հեռվում
Ե՛լ մեկնած նավից հետք չեր յերեվում:

Այժմ անհայտ ամին մեն-մենակ ընկած՝
Յես գո՛ւր եմ ճըգնում փարատել կասկած.
Վո՛չ. ե՛լ ինձ համար չի՛ լինի սփոփանք
Յեվ ինձ այգն իր հետ չի՛ բերի նոր կյանք:

Մինչդեռ ծրփանքի ձայնը՝ յեղերքին
Միշտ ե՛լ ավելի հընչում ե ուժգին,
Յեվ՝ դըժնյա ու սեվ դիշերի նըման՝
Ճընչում ե հոգիս սուզը անսահման...

*
*
*

Յերկա՞ր պիտ հաժեմ
Աշխարհիս վըրա...
Մինչե՛վ յե՞րբ արդյոք
Սիրտս պիտ թրթռա...

Ա՛խ, թե վախճանի
Ժամը գիտենայի,
Յես խիղա՛խ թե՛վեր
Կամքիս կը տայի...

ՄԵՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Յես կյանքում խոտոր շավղով եմ անցնում,
Անոք ու մենակ գոյություն տանում.
Խուլ եմ յես մարդկանց ոտաշ աղմուկին,
Ոտար ե նրանց իմ գոցված հոգին...

Խինդով, հառաչով թող կյանքը յեռա.
Իմ առանձնության բարձունքի վերա
Յես մի հարկ ունեմ ըզգացմունքների—
Անդորր ապավեն՝ շքիոթից հեռի.—

Այնտե՛ղ ե ապրում մեկուսի հոգիս՝
Անանջատ ընկերն ըմբո՛ստ, խե՛ռ մըտքիս,—
Յերազանքների լուռ յեթերի մեջ,
Վոր ցոլքե՛ր ունի՝ քնքույշ և անշեջ...

Մենա՛կ եմ անցնում շավիղըս կյանքի՛,
Ուր փառքն ու մետաղ տիրող են մտքի,
Ուր վառ ե փայլում կենսասփիռ արփին,
Բայց շատե՛րն են ստրուկ մահվան մըրափին...

* * *

Ուշ գիշերվա մըռայլ ժամին

Մեկն է լալիս փողոցում:

— Ո՞վ է այդտեղ... — «Անտուն քամի՞ն»:

— Ի՞նչ ես, քամի, դու կոծում:

— «Ո՞, չե՛մ կարող քեզ չը պատմել

Սուգն ու շիվան հարկերի,

Վորոնց ներքեվ մա՛հն է բազմել

Գարձրել մարդկանց հեք գերի:

«Յես լրսեցի այնքան անհույս

Աղերսանքներ փրկության,

Ձայներ՝ հայցող մի շո՛ղ, մի լո՛ւյս

Մըղձավանջում զըրկության»:

— Լո՛ւռ կաց, քամի, մարդը մարդուն

Գա՛յլ է այսոր վոխերիմ.

Ձը կա՛ նըրան կյանք զըվարթուն,

Կա լոկ շարիք ու շիրիմ...

* * *

Մի՛շտ դեպի վեր գրնում ե սե՛պ իմ ուղին,
Ձե՛ն դադարում գոռալ ամպերն իմ գըլխին,
Հո՛ղմն ե ջանում ինձ տապալել խոյ թափով,
Քայլըս կըտրում անձրեմն՝ անե՛ղ տարափով:

Բայց՝ կըռվելով խոչերի դեմ անդադար՝
Դարձյա՛լ—լարված—գրնո՛ւմ եմ յես՝ ե՛լ վերեմ,
Ձըգտում անգուսպ դեպի տենչած լո՛ւյս կատար,
Ամպերից վե՛ր, ուր չե մըթնում վառ արեմ:

Կյանքն ինձ այնտեղ պիտի հայտնե վե՛հ խորհուրդ,
Յեմ պիտ ըզգա փընդրող հոգիս լի՛ հագուրդ.
Իմ ջանքերին վարձ գերագո՛ւյն պիտ լինի,—
Յես պիտ դառնամ ի՛նքըս մի մասն Անհունի...

ԿՅԱՆՔԻ ՊԱՐԸ

Նայում եմ կյանքի այլանդակ պարին,—
Տեսնում եմ դեմքեր՝ փոշու մեջ կորած,
Յեւ ունայնութեան լայն ճանապարհին
Վողջն՝ իր ողակով ցամփն ե բոլորած:

Ու խուլ հանդիսում հյուսված են իրար,
Յեւ յերգը անհոգ, յեւ լացը անհույս,
Յեւ՝ վողջի վրա՝ մտքով վշտարար՝
Բախտն ե սավառնում՝ դիտելով անհույս:

Բայց ըզգում եմ յես՝ կանգնած մեկուսի՝
Վոր ինձ չորս կողմից այդ պարն ե պատում,
Յեւ՝ միշտ բաժանված ներհակ յերկուսի՝
Նա քըննող հոգուս թափն ե աղճատում:

Յեւ կյանքի պարին նայում եմ մուլար,
Յեւ ըզգում եմ ինձ, թեյեւ չե՛մ ուզում,
Վոր ինքս ել եմ ես պարում միալար
Մերթ մի և մերթ մյուս նրա խեթն կիսում...

* * *

Յեղնում են մեկ-մեկ հուշերըս պայծառ

Յեվ հին որերից խոսում են անուշ.

— Երև այսքան տարի մեզ չը մոռացա՛ր
Յեվ կանչում ես դեռ՝ թեպետ հեք, անուշ...

— Ահ, յես ձեզ ինչպես, ինչպես մոռանամ,
Յերբ կյանքիս իմաստն ել խոր ե ձեզնում,
Յեվ լարված մտքով քանի ձեզ բանամ,
Այնքան խոր հրմայք ձեր մեջն եմ տեսնում:

Ձեր մեջ ե, ձեր մեջ վողջ լավը կյանքիս.
Ինձ չե մընացել ել վոչինչ, վոչինչ.
Յեվ ձեզ ե միայն ճանաչում հոգիս
Մըխիթարության իր աղբյուրը ջինջ...

Իմ վողջ մանկութունն ունեք դուք
ձեր մեջ, —

Այգն իմ գոյության, յերբ կյանքն եր--
յերանգ.

Ահ, դուք մընացի՛ք միշտ անմար, անշեջ...
Յեվ պայծառ լույսով շողացիք վրաս...

* * *

Նորից ասիերին զարնում ե ասեզ
Յելած Պոնտոսի ծփանքը ըմբոստ
Յեվ հորինելով խըմբերգ փառահեղ՝
Իրար են անցնում ալիքներն ընդոստ:

Իսկ ինձ՝ այդ պարին արդեն սովորիս՝
Ծովն, ինչպես առաջ, չի մեկնում խորհուրդ,
Յեվ ասա կրկին դառնում անդորրիս,
Ու շրջում եմ յես անտարբեր ու ցուրտ:

Բայց ել ավելի խորն եմ յես ձրգում
Հայացքս՝ կյանքի, առեղծվածի մեջ
Յեվ անճար կերպով լարված խո՛ւլ ճիգում՝
Ըսկրսում լուծել նրա հուրն անշեջ...

* * *

Հե՛յ դու, կյանքի ծով, ինձ որոր ասա...
Յես շա՛տ հոգնեցի,—քընել եմ ուզում:
Հերի՛ք ե, վորքան տոկացի՛, տեսա՛,
Յեվ վերապրեցի խորացո՛ւնց հուզում:

Վոչ համբերություն, վոչ ել ուժ մընաց,
Վողջը ջլատվեց կըռվում ցերեկի.
Յեվ յես՝ հուսախար, յեվ ես՝ վըշտագնած՝
Գիշերն եմ մըտնում ե՛լ առանց դեկի:

Այնքան թափ, կորով սպառվեցին ունայն,—
Տենչած սահմանիս, ավաղ չը հասա:
Սոր նիրհ եմ հիմա յես ըղձում միայն.—
Դո՛ւ ինձ, կյանքի ծով, ել որոր ասա...

* * *

Կյանքիս հեռվի մեջ
Շատ կա պայծառ եջ,—
Բախտի շատ բարիք յեղավ իմ ձեռքին,
Ապրեցի վայելք,
Ըզգացի վերելք,
Պրտադավեստ կյանքի լույս ճամբաներին:

Թեյել ակամա,
Բայց խեղճ եմ հիմա
Յեվ թըշվառ գլխիս չեմ գըտնում մի ճար,
Յեվ ջանք եմ անում,
Սեվ միտքս վանում,
Գոյության կըռիվ մըղում չարաչար:

Յեվ իմ նեղ որին,
Լի՛ցավով խորին,
Յերբ՝ յերե՛ր, շըվար՝ գո՛ւր եմ դեգերում,
Հե՛յ վախ, հենց հացի՛
Կարոտ մընացի
Դաժան վիճակիս պի՛րկ մազիլներում...

* * *

Վոռնում եր աշնան սրգավոր քամին,
Յերկինքն՝ անըստի՛ն թափում արտասուք.
Յե՛վ խուլ, մթամած իրիկվա ժամին
Ինձ այցի յեկան իմ դարդն ու իմ սուգ:

Յեկան դեպ անկյունն իմ ցուրտ սենյակի,
Ուր յես՝ մոռացված՝ կուչ եյի՛ յեկել,
Նայեցին վրաս համա՛ռ, շեշտակի՛,—
Ասես մտադիր ինձ ահաբեկել:

Նստեցին կողքիս ու զրույց բացին.
«Վաղո՛ւց ե, վաղո՛ւց չենք յեղել քեզ մոտ...
Վերջ լինելու չե՛ այս թոն ու թացին.
Յերկինքը հավետ պիտ մնա թխպոտ»...

Սիրտս՝ ճմլված՝ նվվո՛ւմ եր սաստիկ
Նըրանց ահարկու մըտքերի ցայտքից:
Այն յերեկոյան՝ խո՛ւլ, չարաբաստի՛կ՝
Գուռս չեր բացում վո՛չ մի կարեկից:

Տե՛վում եր խավարն անվերջ ու անծայր.
Գրկում եյին ինձ իմ դարդն ու իմ սուգ.
Գլուխը՝ խոնջած՝ հա՛ թեքվում եր վայր
Յե՛վ յես չ՛ուեյի լալու արտասուք...

* * *

Գիշերներ դաժան՝ գիշերներ անքուն,
Անվերջ սպասումով լույսի վորոշման.
Տանջալի ժամեր՝ բարդված իմ հոգուն
Յեւ մի՛տքս հուզված—կոշմարի՛ նրման:

Խեղճ միտք, անհատում հոգսերով տարված,
Դո՛ւ, հոգնած մարմին, —յերե՛ր, ուժաս-
պա՛ն, —
Ո՛ր, ի՛նչ ծաղր. անդորր ձեզ չը կա՛ խապառ:

Ձեզ սեւ յերախով գիշերն ե սպասում,
Յեւ այսոր, — վաղն — անդուլ, անվախճա՛ն,
Ուր արբա՛ծ պարով՝ որհասն անկասում
Ձեր կատարածի սարքել ե խրախճան...

Ա Կ Կ Ո Ր Դ Ն Ե Ր

Յերբեմըն հոգիս ըզգում ե մեկին,
Վոր մի տեղ թախծոտ եզանն ե հընչում,
Վոր մեկը մի տեղ՝ փողելով ուժգին՝
Դեպի մե՛ծ հանդես մարդկանց ե կանչում.—

Վոր մի տեղ՝ մամռոտ ժայռերի ներքեւ,—
Գալով վազեւազ ու մըռընչալով,—
Կոհակն ե խըփում ցասկոտ, հեւլի հեւ
Յեւ յետ նահանջում փրփուր շաղ տալով.—

Վոր մի տեղ ծառերն անանց անտառի
Դեպի ծով սահող ամպերն են դիտում,
Վորոնք, քերելով ժայռերն ափերի,
Աստիճանաբար նոթերն են կիտում.—

Վոր ամպերից վեր սարերի վըսեմ
Արծիվն ե ճախրում ազա՛տ ու հըպա՛րտ.
Վոր մեկն՝ ըզգալով ապագան նըսեմ՝
Դեպի մայրամուտ քայլում ե անդարդ...

* * *

Ինչպես յերեխա, ձգված՝ փողոցում,
Քամին աղեխարշ լալիս եր, կոծում,
Յեվ մութը՝ դաժան վրհուկի դեմքով՝
Ուրունքը անցնում իմ ձյունոտ շեմքով:

Բուքն եր թափ առնում... Տարափը ձյունի
Պառնում եր ստվերներ մըռայլ ու դժնի,
Յեվ հողմը՝ մերթ խոլ ու վորոտադմուկ՝
Ցնցում եր անեղ հյուղըս վողորմուկ:

Յեվ հակադրելով շրջապատ կյանքին՝
Հոգիս—անցյալի հուշերըս անգին,
Տրտմում եր, ճընշվում բուքի հեվքի տակ,
Սուգով վերապրում պայծառ հիշատակ:

Յեվ ճնշման ներքո հուսահատական՝
Զո՛ւր եյի ճըգնում լուսացնել ներկան,
Յեվ ստվերներն ոթիս յերեք խափարում
Հույսերիս մարման պարն եյին պարում...

Adagio

Մըթին, ճընշի՛չ գիշեր.
Խոհեր՝ անհո՛ւյս, մաշո՛ղ.
Չը կա՛ անմահ մի շող,
Վոր ինձ դարձնե՛ ույժեր:

Գիշեր՝ սպանի՛չ, յերկա՛ր.
Հանգչում յերեր լույսի.
Լռումն անգոր հույզի.
Հոգիս՝ լքյա՛լ, անկա՛ր:

Գիշեր՝ անվե՛րջ, կայո՛ւն.
Մարում արտիս դարկի.
Ղողանջ մահվա՛ն զանգի.
Հավե՛րժ խաղաղություն...

ՄԱՀԻ ՇԵՄՔԻՆ

Ըզգում ե հոգիս պարզ ու բացահայտ,
Վոր շուտով կը տամ աշխարհին հրաժեշտ...
Հընչի՛ր դու, իմ յերգ, հընչի՛ր հըրացա՛յտ,
Գարձի՛ր ողջովին հուսախա՛բ մի շեշտ...

Կյանքը՝ մի պատրանք, մարդը՝ մի ըստվեր,
Աշխարհը՝ մի խուլ յեմ հեղձուցիչ բա՛նտ.—
Յես այս աշխարհում տեսա շա՛տ սեմեր,
Յես գո՛ց բանտի մեջ մընացի կաշկանդ...

Իմ բոլոր իղձերն ուրիշ բան չեյին,
Բայց միայն—յերա՛ղ՝ անկատա՛ր, պատի՛ր.
Իմ կյանքն այլ բան չեր, բայց լոկ տենդային,
Մըշտապե՛ս լարված սըրտաճաճ թըրթիռ...

Յեմ այսոր՝ կանգնած որհասի դրոան՝
Ծաղրո՛ւմ եմ յես կյանքն ու նըրա թափեր,
Յեմ՝ հեգնող ժըպիտ երեսիս վըրան՝
Դեպ՝ անեյացում քայլում անտարբեր...

Յ ե ը ա գ

... Յեվ իմ անշունչ դին՝ ամփոփած անգարդ,
անշուք դագաղում
Տանում եյին լուռ, դանդաղ քայլերով, դեպի
գերեզման.
Արեւի շողերն իմ դալուկ դեմքին գո՛ւր եյին
խաղում,
Ինձ գո՛ւր եր ուզում դյուլթել յեթերի կա-
պույտն անսահման:

Ինձ հավերժական թըմբիւրն եր տիրել:
Վոչ վո՛ք չեր լալիս,
Վոչ վո՛ք չեր հուզում անդորրս վրսե՛մ ու
յերանալի՛:
Հովասուն, կայտառ գեփյուռն եր խայտում,
ինձ համբույր տալիս,
Մըրմընջում վըրաս տաղեր հիասքա՛նչ ու
զըմայլելի՛:

Յեվ ծովը հեռվից՝ իր ալիքների թավշե խըմ-
բերգով
Իմ ուրախությունն, իմ անհուն խորին հըրճ-
վանքն եր հայտնում,
Վոր չեյի մեռել մենակ թաղվելու սրտախոց
վերքով,
Վոր իմ կարոտած, անգին քույրիկի կողքն եյի
գընում...

* * *

Հիվանդ եյի յես յեվ ապրում՝ անհուշ՝
Մղձավանջների դիվային պարում.—
Մերթ թըվում եր ինձ, թե իղձո՛վ անուշ՝
Ձեռքով՝ յերկնքի աստղերն եմ մարում:

Մերթ ընկնում եյի ցած՝ դեպի ովկիա՛ն
Յեվ կա՛յմը գրկում խորտակվո՛ղ նավի.
Ձո՛ւր եյի փնդրում ափը փրկութ՛յան
Կոհակների մեջ,— քաղցա՛ծ, ծարավի՛... .

Մերթ վողջը հանկարծ վառվում եր լույսո՛վ
Յեվ ամբան բոցեղ տո՛թն եր ինձ տանջում,
Յեվ պարտեզներից՝ քաղցրաբո՛ւյր ու զո՛վ՝
Ուրա՛խ վըհուկներ ի՛նձ եյին կանչում... .

Մերթ անապատի թաթառո՛վ տարված՝
Գի՛րկն եյի ընկնում հասարակածի՛,
Յեվ գլխիս վերեվ շանթերը վառված
Թըվում եյին ինձ մի-մի հրեղեն ձի՛... .

Յեվ յերբ դիվային պարը վերջացա՛վ
Ու նորի՛ց մըտա աշխարհն իրական,
Քա՛ղցր եր ինձ ըզգալ, որ չ՛ունեմ ել ցավ,
Բայց ոտա՛ր թըվաց իմ հանգիստ ներկան... .

Doloroso

Գիշեր ե, գիշեր. մնջել են վաղուց
Հեվիհեվ կյանքի աղմուկն ու ժխոր.
Մտել ե հանգիստն ամեն տուն ու խուց,
Բերել ե թմբիր՝ ըղձալի՛ յեվ խո՛ր...

Այս աշխարհապատ անդորրի գրկին
Ի՛նձ համար միայն չըկա մոռացում.
Հոգիս՝ սգազգեց՝ հաժում ե կրկին
Մեռա՛ծ իղձերիս գերեզմանոցում:

Յեվ միտքս նորի՛ց կանգնած ե հիմա
Նույն անոստնելի անդունդի յեզրին.
Արդյոք վո՞րն ընտրել. նույն կյա՞նքը, թե՛ մա՞հ.—
Յեվ մութ ոթիս մեջ լալիս եմ լուին...

ՎԱՌԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋ

Յերեկոն բազմեց... Լուռ ե իմ ոթում:
Վառարանիս մեջ վառվում ե կրակ:
Փշշում են փայտերն ու խիստ ճարճատում:
Ինչ լաւ ե. նստե՛մ. չըվառե՛մ ճրագ:

Գզվասեր փիսոս ինձ մոտ ե գալիս,
Ցատկում ե, նստում կրակի դիմաց:
Յես իմ մտքերի՛ն թռիչք եմ տալիս,
Իսկ կատուս վրաս մըռռում ե կամաց...

Մոռացման թեվերն ինձ վեր են բառնում,
Յեթերի ծովով սլացնում հեռո՛ւ,
Ուր յերազների հույլն ե սավառնում
Յեվ ուր մուտք չունի բախտը քինառու...

Արթուն ժամացույցն ուժգի՛ն գարկերով
Հանկարծ մտքերիս ընթացքն ե խըզում.—
Յեվ ահա նորի՛ց՝ մըռռո՛ցն անխըռով
Յեվ վառվող փայտի շշուկն եմ լրսում:

Ե Լ Ե Գ Ի Ա.

Վարդան Բաքիյանին

Այգն այսոր ունի
Փարթամ ծիրանի
Յե՛վ որին կյանքի թրթիռն է բերում.—
Իմ այգը իսկի՛
Չունեցա՛յվ վոսկի
Յե՛վ կանո՛ւխ մարեց թխպոտ յեթերում...

Արփին կը լողա,—
Որը կը շողա,
Որը կը կանգնի հոյակա՛յլ—պայծառ.—
Դո՛ւ, իմ կյանքի որ,
Մընացիր պղտո՛ր,
Յե՛վ ամպրոպներո՛վ գլխովըս անցար...

Կիջնե մեղմ գիշեր,
Յե՛վ հոգնած ույժեր
Խաղաղ կը ննջեն մինչե՛վ արշալույս.—
Յես քո՛ւն եմ փնդրում
Կյանքիս գիշերում,
Բայց ինձ վո՛չ քուն կա, վո՛չ զարթելու
հույս...

* * *

Դանդա՛ղ, ձանձրալի՛ր՝ որն է ընթանում,
Չե՛ բերում մի հույզ—դա՛ որն կամ անու՛յշ:
Դժգո՛ւյն է այսոր իմ ոթե՛վանում,
Յե՛վ զու՛ր է հոգիս փափագում աշխու՛յժ:

Լոկ՝ տաղտկության մեջ՝ ճոճանակն արթուն
Չափում է անխոնջ պահերի շղթան,
Իսկ շուրջն ամեն ինչ ապրում է կեօքուն,
Պահելով որի անդորրն անկենդան:

Մերթ՝ հանկարծ՝ գոցվող աչքերիս դիմաց
Ընկնում է առ պահ մի ծանոթ ըստվեր
Յե՛վ ձայնն ականջիս ասում է կամաց.—
«Չես թափահարի դու այսոր թե՛վեր»...

Աչքերրս անկամ բացվում են, փակվում:
Կաղում են ժամերն առա՛նց մի հուզման:
Արե՛վը դեպի հանգիստն է հակվում,
Անպտուղ որին հրում գերեզման...

Յես յերա՛ղ տեսա, — թե վաղո՛ւց մեռած՝
 Սառը հողի մեջ հանգիստ եմ առնում,
 Իսկ շիրմիս վերեւ հողմը՝ թափ առած՝
 Լիզում ե իմ քարն ու ահեղ վռոճում:

Իսպառ հագեցած անպտուղ ննջից,
 Լի՛ թողած յերկրիս կիզի՛չ կարոտով, —
 Ճգնում եմ դու՛րս գալ նեղ փոսի միջից
 Յեւ կյանքի թրթիռն ըղգալ հոգեթո՛ւվ:

Նո՛ր միայն կյանքի արժեքն իմացած,
 Ըղձում եմ կրկի՛ն դառնալ նրա մոտ
 Յեւ մարդկանց առջեւ վո՛ղջ սիրտս բացած՝
 Հասկացնել սարսա՛փն — ինձ արդեն ծանո՛թ:

Մարդ ու անասուն, գաղան, հավ յեւ բույս
 Տենչում եմ սիրել մի նորո՛գ սիրով,
 Որհնել ողն ու կյանք, արեգակն ու լույս
 Յեւ ապրել նորից — հա՛շտ յեւ անխու՛ով:

Յեւ փորձում եմ յես շարժվել՝ դադաղում,
 Ուժեղ ձեռքերով ծածկոցը հըրել, —
 Բայց պրկել են ինձ խավարչտին հողում
 Յեւ դրսից վրա՞ մե՛ծ քար են դըրել:

Յեւ սաստի՛կ կարոտ մեծ պարգեւ — կյանքին,
 Յես՝ թակարդն ընկած գաղանի նման՝
 Վայրենի ձայնով կանչում եմ ուժգին. —
 Յեւ կաշմարն իսկույն հանգում ե լուծման...

* * *

Յերեկն իր հոգնած աչքերն ե փակում,
Մարում ե դանդաղ. նա կա՛ յեվ չըկա՛:
Լո՛ւռ ե ու խաղա՛ղ մըթնած սենյակում.
Գրկում ե թըմբիրն ամե՛ն առարկա:

Յեվ ամեն ըոպե՛ թանձրացող մութի
Նոր հոտանքի տակ ել խո՛ր ե դառնում
Ու ցընորայի՛ն՝ անդորրն իմ ոթի,
Յեվ ամեն մի իր ա՛յլ ձեվ ե առնում:

Նայեվ իմ մըտքե՛րն այլ են այս պահին.—
Նըրանք չեն ջոկում իսկություն, ցընորք.
Մերթ՝ անտում եմ յես պահերի սահին,
Մերթ՝ լըսում միայն մի անուշ որորք...

ԱՌԱՆՁԻՆ ԵԶԵՐ

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

Ե. ՄԱՀՏԵՍՅԱՆԻ ՆԿԱՐԻ ԱՌԱՋ

Սե'վ, մըռա'յլ ամպեր յերկինքն են գոցել.
Յեռու'մ ե Պոնտոսն, ամեհի ձայնո'ւմ.
Ծանրը կոհակներ սարե'ր են դարձել,
Ահե'ղ պարի մեջ՝ իրար են անցնում:

Կոծում են նրրանք ժայռը յեզերքի,
Փըրփուրով ծածկում դեմքը տարերքի.
Մըռայլ ե իջնում վո'ղջ ծովի վըրա
Յեվ թափ ե առնում շտորմը աշկարա'...

Ա Շ Ո Ի Ղ Ը

Սարալանջին կպած գյուղի
Մի բաց բակից ծուռ ու մուռ
Սազն եր հնչում հայ աշուղի—
Մելամաղձո՛տ ու տխու՛ր:

Բունեղ կաղնու տակին նստած՝
Յերգ եր ասում մի աշուղ.
Ամբոխը՝ լուռ, շուրջը պատած՝
Լսում նըվագ սրտաբուխ:

Սազն եր խոսում, սազը լալիս,
Աշուղն երգում ցավ ու դարդ.
Հընչում արժան գուլք անելիս
Կորովաձայն ու հըսպարտ:

Յեվ այն երգում ամեն մի ձայն
Քա՛ղցր եր, քնքու՛յշ, հոգեսփո՛փ.
Խումբն՝ ակնապիշ ու լռելյայն՝
Ուշ եր դընում սրտատրոփ:

Աշուղն, անկարծ՝ յերգը փոխեց,
Հնչեց մի շեշտ վըշտահեղ,—
Թե ձորն ինչպես արյուն կոխեց,
Հուրը լափեց տուն ու տեղ՝

Ինչպես լեռներն ալ կապեցին,
Հանուր սուգով վիթխարի
Հոնգուր—հոնգուր արտասովեցին
Լուռ կամարներն այրերի:

Ու նրվագում, յերգում եր նա
Սրտի խորքից ցավագին,
Այնպես, վոր սիրտ չեր դիմանա
Նրա հեծծուն նրվագին:

Ամբոխի հետ ինքն ել՝ զսպած՝
Լալիս եր նա կամացուկ
Յեվ լարերին խփում հուզված,
Յերգում տըխո՛ւր, սրտանձո՛ւկ...

Յ Ե Ր Ա Չ Ա Ն Ք

Միրելի քրոջս յիշատակին

Նորից կը տիրե հրաշագեղ գարուն,
կը ժրպտան զվարթ ծաղիկ ու արոտ,
Անուշակ կ'երգե քչքչան անուն,—
Յե՛վ յես քե՛զ կը գամ՝ քո շիրմի՛ն կարոտ:

Յես քեզ ձայն կը տամ լուսնյակ գիշերին.
Դու իբրե՛վ ըստվեր դուրս կը գաս թըմբից,
Թալկադեմ ինձ մոտ կը նստես լըռին,
Իբրե՛վ Գերահարս—անմեղ ու անբիծ:

Դու դժգոհությամբ ինձ կը կշտամբես,
Որ քեզ մոռացա, մե՛ն—մենակ թողի.
Կ'ասես. «Յե՛կ ինձ մոտ. ա՛խ, յե՛կ վերջապես,
Որ այնպես չը զգամ ճնշումը հողի»:

Հետո կը պատմես մինչե՛վ ուշ գիշեր՝
Ինչպե՛ս ապրեցինք այս պերճ յեղերքին.
Յե՛վ անցյալի մե՛ղմ թանկագին հուշեր
Իմ աղոտ մտքում կը հառնեն կրկին:

Իսկ յերբ գենիթից կ'անցնի լուսընկա՛ն,
Յե՛վ լուսաբերի ծագումի ժամին
Սըրինգի ձայնը հեռվից մեզ կը գան
Ու հե՛զ կը շնչե այգի դով քամին,—

Դու հրաժեշտ կը տաս: Ստվերըդ աննըճմար
կը լուծվի դժգնող կիսախավարում:
Յե՛վ մենա՛կ եմ յես. դարձյա՛լ ինձ համար
Չը կա ըստփանք այս ցավ—աշխարհում...

ՓՈՐՉՈՒԹՅԱՆ ՃԱՄԲԻՆ

Անքուն գիշերներ, վշտից գալարված,
Մենք շարշարվեցինք կսկիծ—ցավերից.
Սարսափ տիրեց մեզ—չորս կողմից լարված՝
Սե՛վ փորձանքով լի՝ ցնցող դավերից:

Անքուն գիշերներ խաչի բեռան տակ
Կորո՛վ ըղձացինք չ՛ընկնելու համար.
Անցանք փորձության վրհերն անհատակ,
Բայց մեր հո՛ւր—վոգին շողշողաց անմար:

Անքուն գիշերներ մահե՛ր սգացինք—
Յե՛վ նըսեմացավ աստղը մեր հույսի...
Ո՛ր, դա՛նն վիճակ. հերի՛ք տոկացինք.
Դե՛հ, վառի՛ր պայծառ բոցն արշալույսի...

ԽԱՎԱՐԻ ՄԵՁ

Գիշեր է, խավար: Ըզգու՛յշ կաց, ընկեր.
Թանձր զանգվածով մըշուշն է լողում.
Սուլում է քամին անալի երգեր:
Ըզգու՛յշ. վոսոխի դավերն են սողում:

Մեր շուրջն — արհավի՛րք: Ըզգա՛ստ, անձանձի՛ր
Հսկիր, վոր հանկարծ չոստնե չար վողին.
Հանգչող խարույկի թույլ բոցն արծարծի՛ր —
Թող յետ — յետ քաշվի մութն անեղագին:

Յեվ թող կողկանձեն գայլերն արյունուշտ՝
Սուր ժանիքների խիստ կըրճըտոցով. —
Ծարավ է նըրանց վորովայնն անկուշտ
Մեր սրտի հյութին՝ լի կյանքի բոցով:

Ինչպես հի՛վանդի տագնապի ցնորք՝
Չի՛ տեվի յերկար այդ խավարն անհույս:
Թող քամին յերգե մեզ մահվա՛ն որորք —
Մենք կը դիմանա՛նք մինչեվ արշալույս:

Բայց ըզգո՛ւյշ, ընկեր: Դեռ մութ է, խավար. }
Մահե՛րդ — վոռնում դիվահար քամին.
Ըզգու՛յշ, վոր հանկարծ չ՛առնե՛ մեզ ավար
Մեր արյունաբոլ՝ վոսո՛խ թըշնամին...

ԱՍՏԵՂԱԹԱՓ

Այն գիշերը...Ո՛ւհ...Լի զարհուրանքով՝
Հայացքն ամենքի յերկինք սեվեովեց.
Պոկվեցին սրտերն անտես կապանքով
Յեվ սոսկումի մեջ ձայն, շուկ լռեց:

Այնտեղ՝ կամարում՝ յեռաշերտ ամպեր
Կե՛ս եյին լինում, ծերպեր բաց անում,
Աստղե՛ր ցույց տալիս, վորոնք անաբեր՝
Գծե՛ր թողնելով՝ վայր եյին ընկնում:

Յեվ սոսկումի մեջ՝ աղի՛ արցունքով
Լա՛ց եյին լինում բյուրավոր մարդիկ,
Ուշերով տարված ցնցո՛ղ բարձունքով,
Ահաբեկվելով ել ավել սաստիկ:

Յեվ քանի՛ սրտեր պայթեցին ցավից,
Անգոր տոկալու լարված տրոփյունի:
Քանի՛ մարդ ցնդեց, յերբ մութ հարավից
Թուխպերը բացին յերկինքն արյունի...

Սեվ զարհուրանքի կուռ կապանքներում
Ձուր փափագեցին մարդիկ արշալույս.
Վառ աստղերն ընկա՛ն... Մթնե՛ց յեթերում...
Խավա՛րը բազմեց —մահացու՛, անհույս...

Զ Ա Ն Գ Ը

Լեզվակի ուժգին, հըզոր հարվածով
Թընգում եր անդուլ դողանջը զանգի,
Ըզգայուն սրտեր տոչորում լացով,
Աչքի դեմ ցցում վոգին վտանգի:

Զրընգում եր նա ձայնով համասփյուն՝
Վըշտի և արյան ծովերի յերկրից.
Լըռում եր վըտակ, նըվաղում զեփյուն
Նբա դառնագին վորոտ--յերգերից:

Այն նըվագներում կուտակ առ կուտակ
Հոսանքն եր լողում տառապանքների,
Լուծի, բոնության հավերժ ճնշման տակ
Հորդացած, փրփրած տրտասունքների:

Յեվ կանչում եր նա դեպի ահեղ մարտ.—
«Կովի՛ր արնածուծ, նենգ, վասոխի դեմ.
Հողթ՛իր, կամ ընկիր ըմբո՛ստ ու հըպա՛րտ,—
Հերոսի՛ նըման՝ անհա՛շտ, խրոխտադե՛մ»...

Մերթ հեծկտալով, մերթ վորոտալով,
Այն զանգն եր հընչում մըշուշում անշող,
Հարված հարվածի յետեվից տալով,—
Ղողանջով՝ ահե՛ղ, սե՛վ վըտանգ գուժող...

* * *

Դեպի վե՛ր, սարն ի վե՛ր, անվեհե՛ր զինվոր
Հովհ. Հովհաննիսյան

Յեթե դու լեռն ի վե՛ր վորոշեցիր բարձրանալ,
Ձը փոխե՛ս քո ճամբան հառա՛ջ գնա անյերկմիտ
Յե՛վ յեթե բարձունքում մեզն ըսկսե թանձրանալ,
Ձը դողա՛ս. քեզ ի՛նչ փուլթ—ցածո՛ւմ մնաց
թշնամիդ:

Ու յետե՛վ չը նայե՛ս, թե չե սարսափն անդուդի
Թիկունքիդ կը զգացնե գահավիժող սե՛վ թե՛վեր:
Յե՛վ նայիր, հզոր կաց, հե՛յ, պանծալի քաջորդի,
Անլըքում մագլցիր դեպի կատար՝ դեպի վեր:

Յե՛վ հոգ չե՛, թե այնտեղ ընկնես անզոր,
ուժաքամ.—
Կուսական բարձունքի թարմ, կենսաբեր շնչերից
Անսահման ուլժ կ՛առնես, յե՛վ կը նայես
մի անգամ
Միգապատ աշխարհին՝ ճնշված կյանքի խաչերից:

Յե՛վ այնտեղ՝ գագաթին՝ ուրախալի հանգստում
Աշխարհի վարակիչ, թունոտ հե՛վքից հեռացած՝
Դու կը զգաս հոգուդ մեջ հրճվանք ու խի՛նդ
անպատում
Յե՛վ յերբե՛ք չես իջնի պայծառ հոգով դեպի
ցած...
ցած...

* * *

Գու այս գիշեր քուն չը լինե՛ս.
Գուցե հանկարծ վազե՛վազ
Հասնի գուժկան, կանչե յե՛վ քե՛զ—
Ու ոգնութ՛յա՛ն դու գընա՛ս:

Մի՛ մոռանար, վոր մեզ վաղո՛ւց
Ձե լուսանում շողուն որ.—
Մենք՝ տանելով կյանք ծանրալուծ՝
Վոչ տե՛ղ ունենք, վոչ անդո՛րր...

Արթո՛ւն մնա. դո՛ւրս յեկ, շրջե՛.
Գուցե՛ վերքից ուժաքամ՝
Անդոր ձայնով մեկը կանչե.
«Փրկի՛ր, ընկե՛ր, բարեկա՛մ»:

Պատրաստ յեղիր ամե՛ն ճամբի—
Դժվա՛ր, խավա՛ր ու դաղի՛ր.
Թո՛ւր՝ ինչպես ըստվերն ամպի
Հենց կոչ լսես. «ո՛, հասի՛ր»:

* * *

Յերբ վհատության քայքայիչ վոգին
Մեր սրտերի մեջ բույն դնե ըզգույշ,
Շնորհի՛ր մեզ, օ՛ բաղդ, այնպիսի՛ մի ույժ,
Վոր կարողանանք ներհակ հոսանքին
Դիմադրել ուժգին։

Յերբ մրրիկների պարը վորոտա,
Յերկինքը ծածկվի սրգաթույր քողով, —
Մեր աստղը վառի՛ր հուսափա՛յլ շողով,
Վոր դեպի սուրբ գործ ամեն մարդ յերթա
Ազատ, անշղթա։

Ու յերբ գոհ գնանք վեհ ուխտի սիրուն,
Մեր հետնորդների քաջ սրտերի մեջ,
Դու պայծա՛ռ վառի՛ր այն կըրակն անշեջ,
Վոր մեր գոյության վոգին աննըկուն
Պահպանեց տոկո՛ւն...

* * *

Ընկե՛ր իմ, յեղբայր, լուկ դո՛ւ՛ սըրտացա՛վ՛
Ինձ դա՛ռն որերիս ոգնության հասար,
Քեզնի՛ց իմ վոգին մերթ թափ ըստացավ
Կյանքի կըռվի մեջ՝ խո՛ւ, անհավասա՛ր:

Խավարում՝ մինչ այժմ՝ մերթ ձայնով հընչուն
Կանչում եիր ինձ յեվ ձեռք կարկառում,—
Յեվ լի՛ տանջանքով, անխուսափ իմ չուն՝
Գեթ մի պահ՝ այնքան չե՛ր ինձ չարչարում:

Յեվ այտոր՝ նորի՛ց քեզնից ույժ առած,
Շնորհակալ սրտիս խինդ եմ քեզ ձոնում,
Յեվ դարձեալ՝ վոգուս ույժերը լարած՝
Տեսնում եմ շողեր մութ հորիզոնում...

* * *

Կըրակն այս գիշեր վա՛ռ պահենք, ընկեր.
Սեւ արհավիրքի յեւ խորունկ անի
Շունչով ե հեվում հողմը ամենի
Ու վռնում թաղման սըգալի յերգեր:

Մեր դուռը, գուցե, այսո՛ր ել խփեն,
Նվաղած ձայնով աղերսեն հանգիստ:
Խավարը դրսում շա՛տ ե խորանիստ.
Շատե՛րն այս գիշեր պիտի խարխափեն...

Կա՛ց. հեռվից վոտքի ձայներ են գալիս...
Լսո՞ւմ ես՝ հնչեց զսպած հեկեկանք,
Սրտի խորքերից թռավ հառաչանք.
Յեւ հողմը մեկտեղ վռնում ե, լալիս...

Խավարի առաջ դուռն ենք բաց անում
Ու կանչում շեմքից. — նե՛րս մըտիր, յեղբայր.
Արի՛ ամոքենք քո վիշտը անծայր.
Թող պնդվի վոգիդ մեր ոթեվանում...

Հ Տ Պ Ի Տ Ի Ն

Յես գիտե՛մ քո հոգին, ո՛ր հտպիտ...
Խնդացրո՛ւ տոնորյա ամբոխին.
Յերեսիդ միշտ ծիծաղ ու ժպիտ՝
Գու ասա՛ ինչ վոր գա քո գլխին:

Խեղճ հտպիտ. ձեվացի՛ր ու կեղծի՛ր:
Թող ամբոխն՝ անսալով քո խոսքին՝
Ծիծաղե, քեզ գիտե անձանձիր
Յեվ թափե քո առաջ իր վոսկին:

Թող հոգիդ ցա՛վ, կակի՛ծ միշտ կրե
Ու՛ ջարդված՝ գթությո՛ւն մրմնջա, —
Խլացրո՛ւ դու նբան. թող լռե՛. —
Ծիծաղի՛ր, խեղճ հտպիտ, քրքջա՛:

Հարազատ եյակներ դու թաղիր.
Բախտն անգու՛թ թող իսպա՛ռ քեզ քանդե,
Բայց դարձյալ խնդացրո՛ւ, ծիծաղի՛ր,
Քրքիջո՛վ խեղճ հոգիդ ավանդե...

ԱՐԾՎԻ ՄԱՀԸ

Վրասեմ այցելուն հավերժ լեռների—
Արծի՛ֆն եր ճախրում յեթերում լազվարթ
Յեւ թարձունքների սեգ ու վիթխարի
Հրմայիչ փառքով բազմում եր հըպարտ:

Բայց նենգ վորոտի գնդակն անըզգա
Վերջ դրեց հանկարծ նըրա ճախրանքին—
Վորպես տապալված հոյակապ հըսկա՝
Նա հավե՛տ թողեց բարձունքը անգին:

Յեւ ջարդված թեւով, արյունաշաղաղ,
Մի ժայռի վըրա ընկավ կիսաշունչ.
Աչքն ուղղեց դեպի յերկինքը խաղաղ
Ու յերկա՛ր, յերկա՛ր նայեց լուռ ու մունջ:

Յեւ մղձավանջոտ վերջին տագնապում,
Վողբա՛ց իր ազատ կյանքը բարձունքի,
Իսկ արփին թմրիչ շողք եր թոթափում
Յերբ ժայռն եր թըջում կաթիլն արցունքի...

* * *

Vae infelicibus

Գրնա՛, նի՛ստ ափին ու՛ վշտակալած՝
Կույր բախտիդ վըրա տնըսփո՛ւփ դու լա՛ց.
Փրփուր—ջրի հետ արցո՛ւնքդ խառնիր
Յե՛վ վզո՛վք կարդա աշխարհին նանիր:

Յե՛լ սարի գագաթն ու ազատ քամուն
Շանթ—խոսքով պատմիր կըսկիծըդ անհուն,—
Լուրը կը թռչի աշխարհի՛ց աշխարհ,
Բայց վիշտդ դարձյա՛լ կը մընա վիթխար:

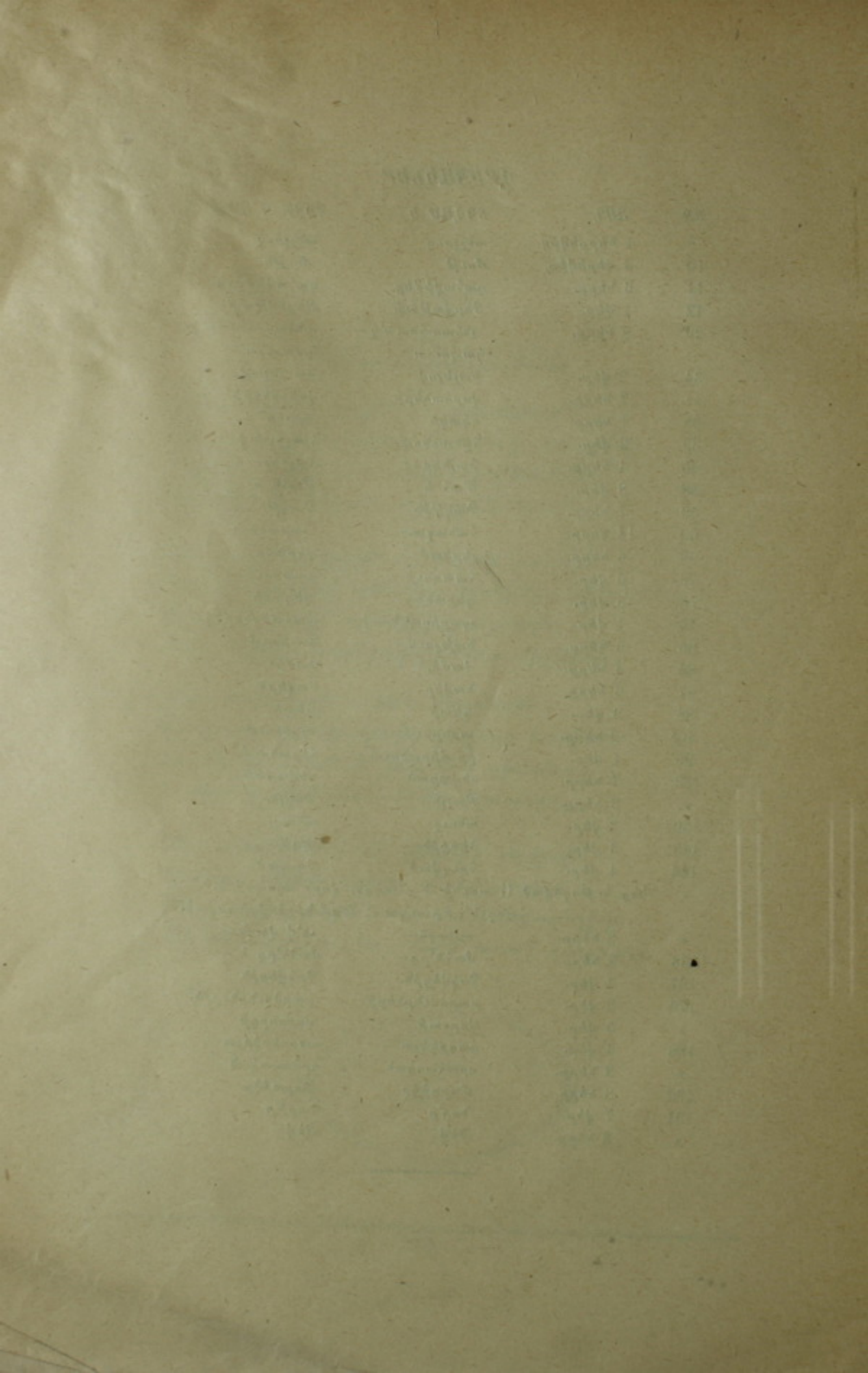
Չոր անապատի սմբած ժայռերին
Ցույց տուր հեք սրտիդ խոցերը խորին:—
Լեզո՛ւ կը ստանան յե՛վ չե՛ն դիմանա.
Նրանք կը կանչեն—մե՛կը չ՛իմանա:

Յե՛վ այնուհետե՛վ մի՛ խորհիր յերկար.
Դիմացդ միայն մոխիր է յե՛վ քար.
Թե՛ կ՛ուզես ապրե՛լ—տոկա՛, մարտընչի՛ր,
Թե՛ մեռնե՛լ կ՛ուզես—ժա՛մ առաջ կորչի՛ր...

ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

ԵԶ	ՏՈՂ	ՏՊՎԱՄ Ե	ՊԵՏՔ Ե ԼԻՆԻ
8	1 ներքեվից	անշշուղ	անշշուկ
10	3 վերեվից	մութ	մութն
11	6 ներք.	զահավիժեց	զահավիժեց
12	1 վեր.	Տերվաթափ	Տերեվթափ
29	8 ներք.	անհաս-հասա՛կ— կապույտ	անհաս—հասա՛կ— կապույտ
34	2 վեր.	նայելով	նայելով
»	2 ներք.	վորոտների	վորոտների
38	7 ներք.	ողակի	ողակի
39	2 վեր.	հընչումով	հընչումով
45	4 ներք.	ձայներով	ձայներում
58	8 վեր.	Մահ և	Մահն և
59	7 ներք.	Գաղթին	Գաղթն
60	14 ներք.	հանազատ	հարազատ
68	6 ներք.	յերկավ	յերկար
73	6 վեր.	հաստուի	յատտուի
74	5 վեր.	զեքանի	զեղանի
76	1 վեր.	պարխապներով	պարտեզներով
85	5 ներք.	նախում	նախում
86	4 ներք.	ժամի,	ժամին,
87	6 ներք.	նավեր	նավերն
88	2 վեր.	զեպի	զեպ
92	2 ներք.	տընքում	տընքում
96	1 վեր.	իբ հիրանում	հիրանում
123	7 ներք.	սեվացած	սեվամած
»	3 ներք.	Քայլն	Փայլն
139	2 վեր.	անուշ	անույշ
142	3 վեր.	ձեռքին.	ձեռին.
144	4 վեր.	հուզված	հուզած
»	Բաց և թողնված II տունի 3-դ տողը, վորն այսպես և.—		
»	Հանդիսի ևք ուզում մեզմ նիրհով փառված.—		
»	3 ներք.	—վաղն—	յե՛վ վաղն—
166	3 ներք.	մահե՛րդ—	մահե՛րդ և
167	3 վեր.	Պոկվեցին	Պրկվեցին
175	3 վեր.	բարձունքների	բարձունքներին
»	5 վեր.	վորտի	վորտրդի
189	4 վեր.	ստորեկյա	ստորեկրյա
»	3 ներք.	որհասական	որհասական
190	8 ներք.	մարդիկը	մարտիկը
191	7 վեր.	նոր՛ց	նորի՛ց
»	2 ներք.	Ձեզ	Յեզ

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220025242

[1 p.]

208 A.

8003

A ^{II}
25242